

ASUNTO-OHJELMA - HÄMEENLINNA 2014

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Sisällysluettelo

1. Strategia

1.1 Polku asunto-ohjelmaan

2. Lähtötiedot

2.1 Suomen asuntopoliittinen toimenpideohjelma 2012-2015

2.2 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT)

2.3 Maakuntakaava

2.4 Yleiskaava ja osayleiskaavat Hämeenlinnassa

2.5 Asemakaava

2.6 Väestötavoitteet Kanta-Hämeessä

2.7 Asuntotuotannon ennusteet

2.7.1 Perusvaihtoehto tilastoalueittain keskimäärin 42 500 kem 2 / vuodessa

3. Asunto-ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet

3.1 Asuntotuotanto talotyypeittäin Hämeenlinnassa 1920-2030

3.2 Asumisen laatutekijät Hämeenlinnassa

3.3 Kerrostaloasuminen

3.4 Pientaloasuminen

3.5 Kuntakeskukset

3.6 Vapaa-ajan asuminen

3.7 Erityisryhmien asuminen

3.7.1 Hämeenlinnan eläkeikäiset v.2001-2030

3.7.2 Ikääntyneet ja asuminen

3.7.3 Ikäihmisten palvelurakennemuutoksen edellytykset

3.7.4 Vammaiset

3.7.5 Päihdeongelmaiset

3.7.6 Asunnottomat

3.7.7 Mielensterveyskuntoutujat

3.7.8 Maahanmuuttajat

3.7.9 Nuoret

3.7.10 Opiskelijat

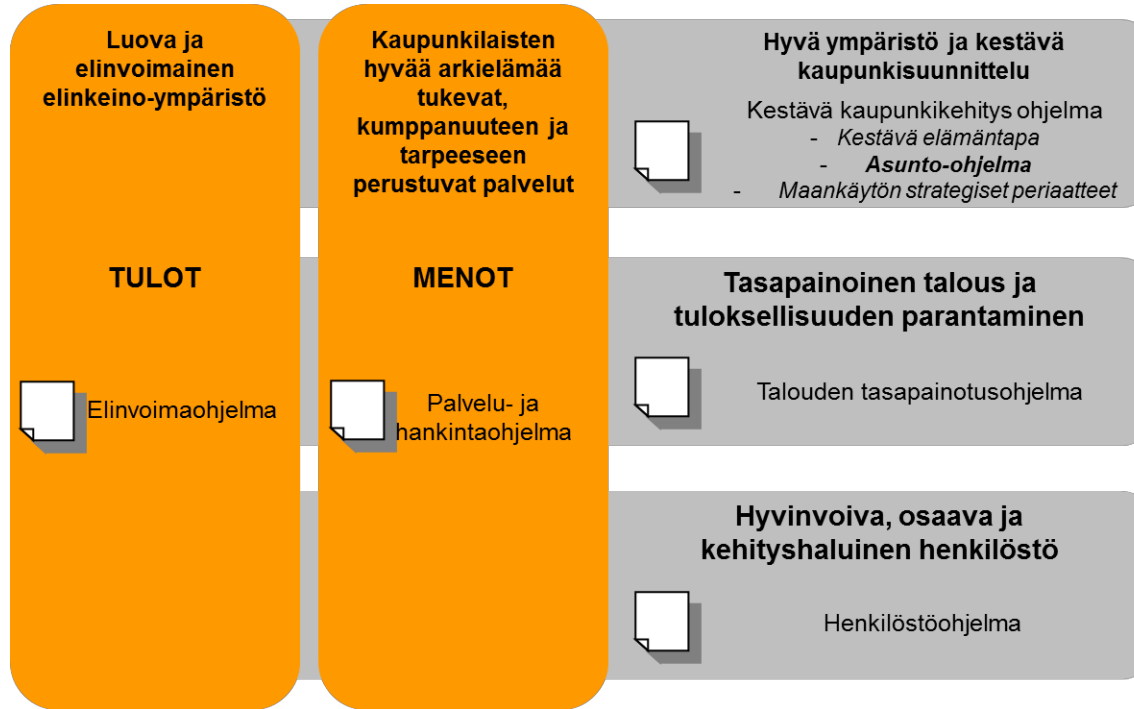
4. Liitteet - Muuttoliike ja alueprofilointi

1. STRATEGIA

1. Hämeenlinnan strategia

- Kunnat järjestävät asukkaille tarvittaessa elämäntilanteeseen ja asumistarpeisiin sopivia asuntoja.
- **Asunto-ohjelma liittyy** Hämeenlinnan **kaupunkistrategian** päämäärään **hyvä ympäristö ja kestävä kaupunkisuunnittelu**.
- Hämeenlinnan kaupunkistrategiaa toteutetaan ohjelmien avulla. Hämeenlinnan asunto-ohjelmassa **määritellään** kaupungin **asuntopolitiikan yleiset periaatteet ja tavoitteet**

1.1 Polku asunto-ohjelmaan

20.12.2012	KV - Maankäytön strategia
10.6.2013	Kaupunginvaltuusto hyväksyi 10.6.2013 Hämeenlinnan kaupunkistrategian 2014-2020
2.8.2013	Asunto-ohjelmatyöryhmän aloituspalaveri
6.9.2013	Tutustuminen Tampereen Asuntotoimeen
syksy 2013	Väestöennusteohjelmistojen kartoitus
26.9.2013	Ideointityöpaja (kuntalaiset)
20.12.2013	Alueittaiset asuntotuotantoennusteet – Lähteenmäki, yleiskaava-arkkitehti
24.1.2014	Väestöennusteet – Hämeenlinna (Kaupunkitutkimus – TA, Seppo Laakso)
6.2.2014	Alueanalyysi (kuntalaiset)
13.3.2014	Hauho ryhmä (kuntalaiset)
12.5.2014	Asunto-ohjelmatyöryhmän viimeistelypalaveri
16.5.2014	Kaupunkisuunnittelutiimi
19.5.2014	JORY
19.5.2014	KV iltakoulu
26.5.2014	KH
9.6.2014	KV

2. LÄHTÖTIEDOT

2.1 Suomen asuntopoliittinen toimenpideohjelma 2012-2015

- Hämeenlinnan asunto-ohjelman linjaukset noudattavat koko maan asuntopoliittisen toimenpideohjelman periaatteita.
- Toimenpideohjelmassa **keskitytään asuntotuotannon lisäämiseen ja erityistä tukea tarvitsevien ryhmien**, kuten asunnottomien, ikääntyneiden ja kehitysvammaisten **asuinolojen parantamiseen**.
- **Suomen asuntopoliittisella toimenpideohjelmalla edistetään:**
 - kohtuuhintaista asumista
 - eri väestöryhmien asumisen tukemista
 - kestäväää kehitystä
 - työmarkkinoiden toimivuutta
 - asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia
 - tonttimaan saatavuuden turvaaminen ja yhdyskuntarakenteen eheyttäminen
 - asuntorakentamisen prosessien ja laadun kehittäminen

Lähde: Valtion ympäristöhallinto 2013.

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

2.2 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

- Valtioneuvosto on määrännyt Ympäristöministeriön seuraamaan valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita (VAT).
- Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla ohjataan koko maan kannalta merkittäviä alueidenkäytön kysymyksiä.
- **Ensisijaisena tavoitteena** on varmistaa, että valtakunnallisesti merkittävät asiat tulee huomioiduksi maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä viranomaistoiminnassa.
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet käsittelevät seuraavia kokonaisuuksia:
 - toimiva aluerakenne
 - eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
 - kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
 - toimivat yhteysverkot ja energiahuolto
 - Helsingin seudun erityiskysymykset
 - luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT))

Maakuntakaava

- Laadittaessa otetaan huomioon VAT:t
- Maakunnan liitto laatii ja hyväksyy
- Ympäristöministeriö vahvistaa

Yleiskaava

- Maakuntakaava ohjeena laadittaessa, voimaan tultuaan syrjäyttää maakuntakaavan
- Kunta laatii ja hyväksyy

Asemakaava

- Yleiskaava ohjeena laadittaessa, voimaan tultuaan syrjäyttää yleiskaavan
- Kunta laatii ja hyväksyy

Lähde: Ympäristöministeriö 2012

2.3 Maakuntakaava

- **Pääosa Hämeenlinnan tulevien vuosien asuntotuotannosta tulee sijoittaa 1. vaihemaakuntakaavaan merkityn HHT-liikennekäytävän sisään** eheyttävälle ja tiivistettävälle keskusta- ja taajama-alueille sekä kaupunkimaisen asumisen kehittämisen kohdealueille tukemaan joukkoliikenteen käyttöä edistävää yhdyskuntarakennetta valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti.
- Hämeenlinnan keskustaajaman lisäksi asumista tulee kehittää myös kaikissa kaupungin muissa taajamissa ja kylissä tukemaan palvelurakennetta ja parantamaan joukkoliikenteen palvelutasoa.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT)

Maakuntakaava

- Laadittaessa otetaan huomioon VAT:t
- Maakunnan liitto laatii ja hyväksyy
- Ympäristöministeriö vahvistaa

Yleiskaava

- Maakuntakaava ohjeena laadittaessa, voimaan tultuaan syrjäyttää maakuntakaavan
- Kunta laatii ja hyväksyy

Asemakaava

- Yleiskaava ohjeena laadittaessa, voimaan tultuaan syrjäyttää yleiskaavan
- Kunta laatii ja hyväksyy

Lähde: Hämeen liitto 2014 – Häme-ohjelma, Ympäristöministeriö 2012

2.4 Yleiskaava ja osayleiskaavat Hämeenlinnassa

- Hämeenlinnan **yleiskaavatilanne on kokonaisuudessaan pirstaleinen**. Yleiskaavan sijaan **kaupunkirakenteen kehittämistä ja kaavoitusta on ohjattu** maankäytön strategialla sekä muutosalueille tehdyillä erillisillä **osayleiskaavoilla**.
- Lähivuosien asuntorakentaminen tuleekin pääpiirteissään tukeutumaan voimassa oleviin ja laadittaviin osayleiskaavoihin.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT)

Maakuntakaava

- Laadittaessa otetaan huomioon VAT:t
- Maakunnan liitto laatii ja hyväksyy
- Ympäristöministeriö vahvistaa

Yleiskaava

- Maakuntakaava ohjeena laadittaessa, voimaan tultuaan syrjäyttää maakuntakaavan
- Kunta laatii ja hyväksyy

Asemakaava

- Yleiskaava ohjeena laadittaessa, voimaan tultuaan syrjäyttää yleiskaavan
- Kunta laatii ja hyväksyy

Lähde: Lähteenmäki 2014, Ympäristöministeriö 2012

2.5 Asemakaava

- Asemakaavoitus mahdollistaa tonttien muodostamisen ja rakentamisen. Kaupungilla on vireillä noin 30–40 asemakaavaa, joiden koko vaihtelee suuresti. Suurin osa kohdistuu kaupungin omistamalle maalle.
- **Kaupunki asemakaavoittaa pääosin omalle maalleen, jolloin tonttitarjontaa pystytään hallitsemaan ja maan hinta pysyy hallinnassa.**
- Tavoitteena on edistää tiiviin yhdyskuntarakenteen kehittymistä ja **hyödyntää tehokkaasti kunnallistekniikkaan sidotut resurssit.**
- Kaavoitus, tonttien lohkominen, yhdyskuntarakentaminen ja tonttien myynti tulee olla toimiva kokonaisuus. Tätä Hämeenlinnassa edistetään esimerkiksi käyttöönoton määräajalla (3–5 vuotta), korotetulla kiinteistöverolla, tonttitarjonnalla ja rakennettavan kerrosalan vaatimuksella.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT)

Maakuntakaava

- Laadittaessa otetaan huomioon VAT:t
- Maakunnan liitto laatii ja hyväksyy
- Ympäristöministeriö vahvistaa

Yleiskaava

- Maakuntakaava ohjeena laadittaessa, voimaan tultuaan syrjäyttää maakuntakaavan
- Kunta laatii ja hyväksyy

Asemakaava

- Yleiskaava ohjeena laadittaessa, voimaan tultuaan syrjäyttää yleiskaavan
- Kunta laatii ja hyväksyy

Lähde: Lähteenmäki 2014, Ympäristöministeriö 2012

2.6 Väestötavoitteet Kanta-Hämeessä

Kanta-Hämeen väestötavoite	31.12.2012	2020	2040
Kokonaismaakuntakaava 2006		177000	
1.vaihemaakuntakaava 2013			
Häme-ohjelma 2013	175472	180000	200250
Hämeenlinna (Tilastokeskus)	67 497	71452	78346

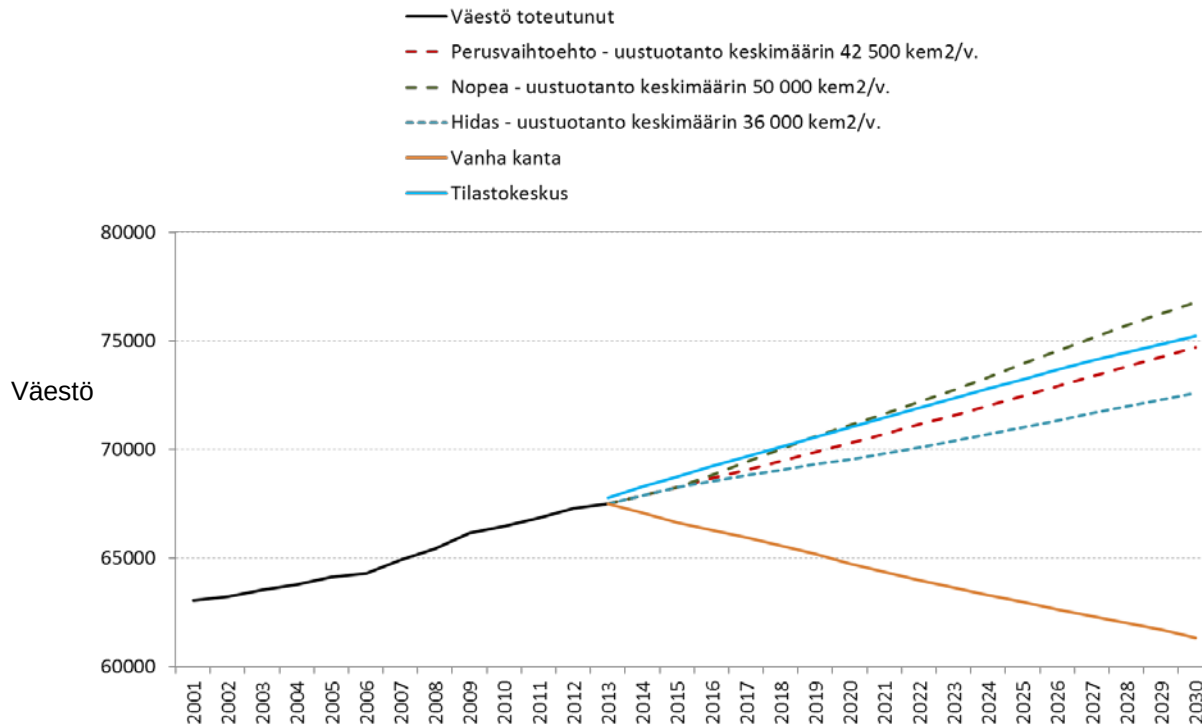
Kanta-Hämeen kaupunkiseutujen väestötavoitteet Häme-ohjelmassa 2013	31.12.2012	2020	2040
Hämeenlinnan kaupunkiseutu	94138	97100	109400
Riihimäen kaupunkiseutu	46417	48000	55720
Forssan kaupunkiseutu	34917	34900	35130
Yhteensä	175472	180000	200250

Lähde: Hämeen liitto 2014 – Häme-ohjelma, Tilastokeskus

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

2.7 Asuntotuotannon ennusteet

Lähde: Laakso – Kaupunkitutkimus TA, Lähteenmäki 2013

Vanhan asuntokannan (vuoden 2013 alussa ollut asuntokanta) väestö vähenee tulosten mukaan 6 200 henkeä vuoteen 2030 mennessä, keskimäärin 0,6 % vuodessa.

Vähentäminen johtuu asuntokuntakoon pienenemisestä, yleisestä asumisväljyyden kasvusta sekä asuntojen poistumasta.

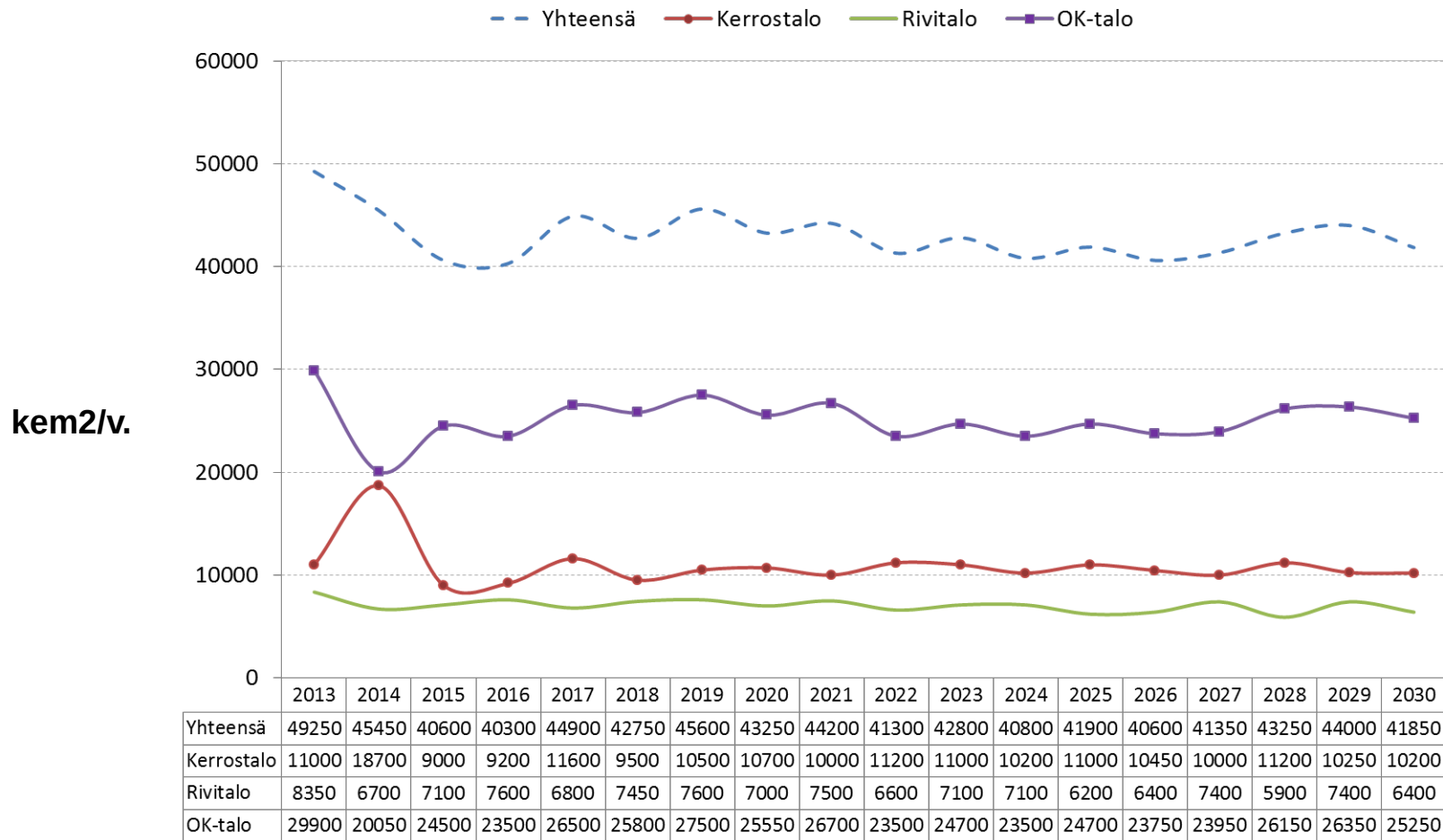
Asuntojen uustuotanto kompensoi vanhassa kannassa tapahtuvan väestön vähentämisen sekä mahdollistaa väestön nettokasvun. Vuodesta 2013 alkaen rakennettavaan asuntokantaan tulee perus-vaihtoehdossa 13 400 asukasta, nopeassa vaihtoehdossa 15 400 ja hitaassa vaihtoehdossa 11 300 asukasta.

Projektiovaihtoehtojen välinen ero perustuu ainoastaan eroon uustuotannon määrää koskevassa arvioissa.

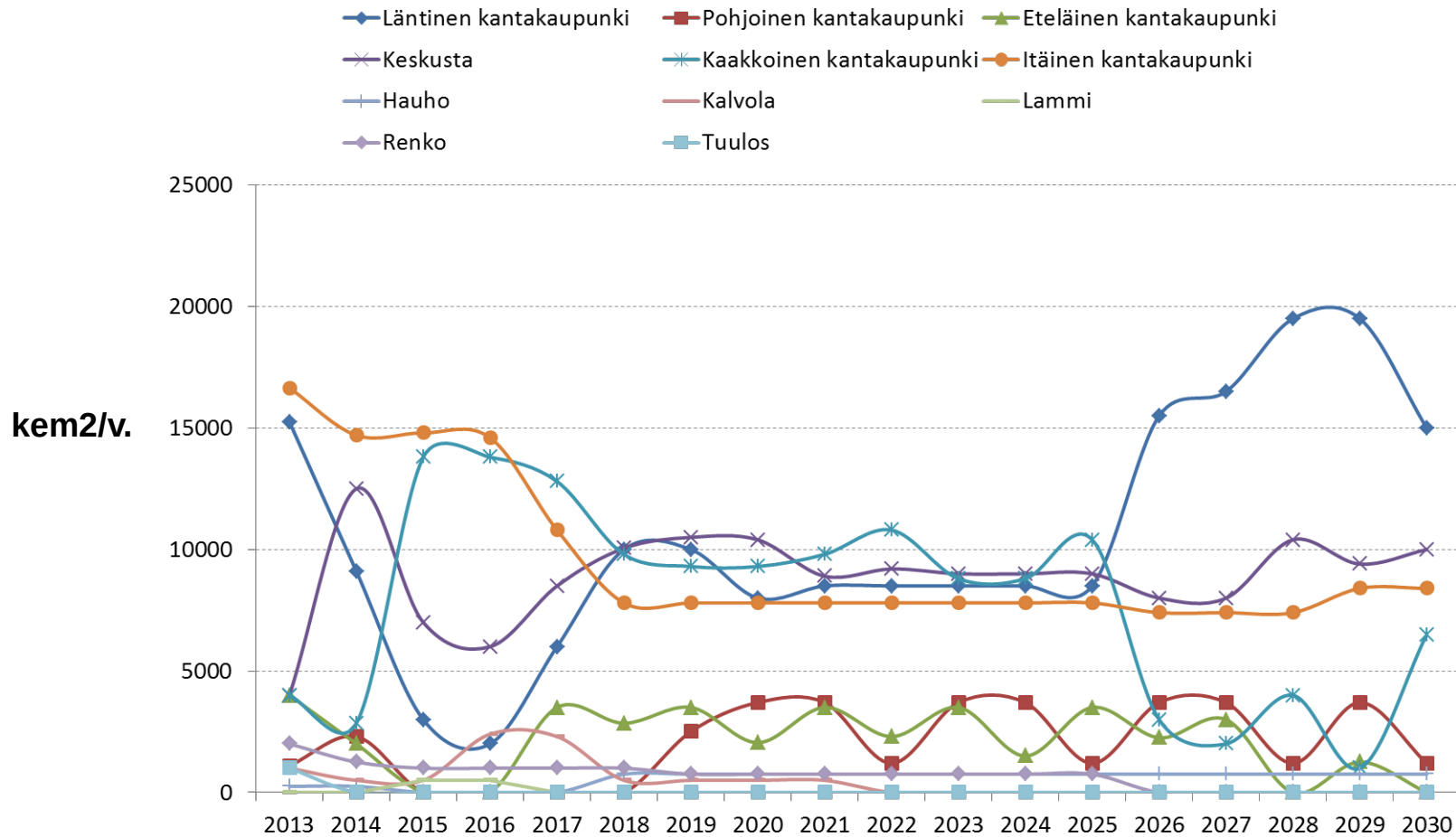

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

2.7.1 Perusvaihtoehto Hämeenlinna keskimäärin 42 500 kem 2 / vuodessa

2.7.1 Perusvaihtoehto tilastoalueittain keskimäärin 42 500 kem 2 / vuodessa yhteensä

3. ASUNTO-OHJELMAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

TAVOITE 1. Tonttimaan saatavuuden turvaaminen erityisesti elinkeinoelämän tarpeisiin. (yritysten määrän kasvattaminen)

TAVOITTEEN MAHDOLLISTAVAT TEKIJÄT

- Kunnan elinvoimaisuuden peruskivet ovat terveellä pohjalla oleva talous, aktiiviset asukkaat, kilpailukykyinen yrityskanta ja korkealaatuiset palvelut.

TOIMENPITEET

Kaavoitus ja maanhankinta

1. Yritysten sijoittautumispalveluiden tukeminen kaavoituksen keinoin. (Hämeenlinnan yritysalueet: Tuulos – Pannujärvi, Renko – Muurila, Lammi – Halkikivi, Jahkola, Palkkisilta, Kirkonkylä, Kalvola – Valtatien yritysalue, Hauho - Porras)
2. Moreenin ja Mäkelän kasvavat teollisuusalueet sekä olemassa olevien teollisuusalueiden kehittäminen
3. Ratasniityn teollisuusalueen laajentaminen (Sampo-Alajärvi osayleiskaava)
4. Visamäki Innoparkkiin ja HAMKiin liittyvien elinkeinotoimintojen kehittäminen (lähipalvelut)
5. Iittalan hyvinvointikeskuksen ympärille muodostuvien palvelujen mahdollistaminen
6. Elinkeinoelämän tarpeisiin sopivan maan hankinta
7. Lisätään kuntien välistä yhteistyötä raja-alueiden suunnittelussa
8. Uuden yleiskaavan laadinta
9. Rautatiehen tukeutuvien työpaikka-alueiden selvittäminen (HHT-akseli)

Tiedonkeruu ja tilastointi

1. Toteutetaan vuosittainen asuntotuotantokysely rakennuttajille
2. Seurataan tonttien kysyntää ja tarjontaa

Rakentaminen

1. Rakennetaan tarvittaessa lisää hyvinvointikeskustyyppisiä (Lammi, Iittala) ratkaisuja ikäihmisten palveluiden tuottamiseksi

Markkinointi

1. Toteutetaan osana Hämeenlinnan markkinointia (yritys- ja asuintonttien markkinointi)

TAVOITE 2. Asukkaiden määrän kasvattaminen, monipuolisen asumisen tukeminen ja hyvän asuinympäristön luominen

TAVOITTEEN MAHDOLLISTAVAT TEKIJÄT

- Keskenään eritavoin profiloituneet asuinalueet (palvelut, maaseutu-, kaupunki-, lähiöasuminen, alueen omaleimaisuus)
- Erilaisten asuntotyyppien ja asuinalueiden monimuotoisuus (kerros-, rivi-, omakotitalot)
- Monipuoliset rahoitusmuodot asumista tukemaan (vuokra-asuminen, omistusoikeus,...)
- Erityistä tukea tarvitsevien ryhmien huomioiminen eri alueilla

TOIMENPITEET

Kaavoitus ja maanhankinta

1. Turvataan erityisryhmien asuminen yhdessä ja sekoitettuna muun asumisen kanssa
2. Engelinranta (kerrostaloasuminen)
3. Vanajanranta (kerrostaloasuminen)
4. Visamäki (opiskelija-asunnot, muu asumisen lisärakentaminen)
5. Asemanseutu (monimuotoinen asuminen, lähipalvelut – yritykset, pysäköintilaitos)
6. Siiri III (omakoti, rivi- ja paritalot)
7. Äikäälä (pientaloalue)
8. Tertti (pientaloalue)
9. Hätilä (täydennysrakentaminen, olemassa olevan suojelua)
10. Suomen Kasarmit (pääosin asumista, voi olla myös lähipalveluita)
11. Hauhon Sutenhaka (omakotitontit)
12. Tuulos (vanhaa nauhamaista kylärakennetta täydennetään)
13. Lammi (Rannanmaan kehittäminen, Konnarin koulun tuntuma, Lammin hyvinvointikeskus keskustaan)
14. Renko (omakotitalo alue 30 kpl., Hietainmäen käytön arviointi)

TAVOITE 2. Asukkaiden määrän kasvattaminen, monipuolisen asumisen tukeminen ja hyvän asuinympäristön luominen

TAVOITTEEN MAHDOLLISTAVAT TEKIJÄT

- Keskenään eritavoin profiloituneet asuinalueet (palvelut, maaseutu-, kaupunki-, lähiöasuminen, alueen omaleimaisuus)
- Erilaisten asuntotyyppien ja asuinalueiden monimuotoisuus (kerros-, rivi-, omakotitalot)
- Monipuoliset rahoitusmuodot asumista tukemaan (vuokra-asuminen, omistusoikeus,...)
- Erityistä tukea tarvitsevien ryhmien huomioiminen eri alueilla

Rahoitus

1. Kartoitetaan eri rahoitusvaihtoehtoja asumisen ja rakentamisen kehittämiseksi ja täydennysrakentamisen mahdollistamiseksi (Yksityiset rakennuttajat, ARA, lähiöiden kehittäminen, yksityiset sijoittajat) .

Ennakointi

1. Otetaan käyttöön ennakointityökalu vuokrarästien ennaltaehkäisen seurantaan
2. Ennakointi maanhankinnassa
3. Asuntotutkimusten seurannan kehittäminen

Tiedonkeruu ja tilastointi

1. Päivitetään ja seurataan väestöennustetta ja toteumaa 1-2 vuoden välein.
2. Seurataan muuttoliikettä ja muuttajaprofiileita alueittain

Erityisryhmien asumisen kehittämisen jatkotyö

1. Selvitetään lisärakentamistarve päihdeongelmallisille

Markkinointi

1. Toteutetaan osana Hämeenlinnan markkinointia (tonttimarkkinointi, asumisen eri muodot)
2. Kuntien yhteismarkkinoinnin kartoitus selvitys

TAVOITE 3. Energiatehokkuuden ja olemassa olevan palvelurakenteen huomioiminen asuntorakentamisessa (kestävä elämäntapa)

TAVOITTEEN MAHDOLLISTAVAT TEKIJÄT

- Teknisessä infrastruktuurissa ja palvelutuotannossa on paljon käyttämätöntä potentiaalia energiatehokkuuden kannalta
- Täydennysrakentamisen kehittäminen, hyödyntäen olemassa olevaa palveluverkkoa
- Olemassa olevan Infran ja palveluverkon hyödyntäminen (asumisen keskittäminen kantakaupunkiin ja kuntakeskuksiin, lähelle palveluita)
- Asumisen tiivistäminen erityisesti joukkoliikennekäytävillä

TOIMENPITEET

Rakentaminen (olemassa olevan palveluverkon hyödyntäminen)

1. Kannustetaan keskustan tuntumassa olevien omakotialueiden täydennysrakentamista
2. Hyödynnetään kirkonkylien kehittämisessä olemassa olevaa infrastruktuuria
3. Keskustan tonttitehokkuuden lisääminen ja täydennysrakennusmahdollisuuksien kartoittaminen

Rahoitus

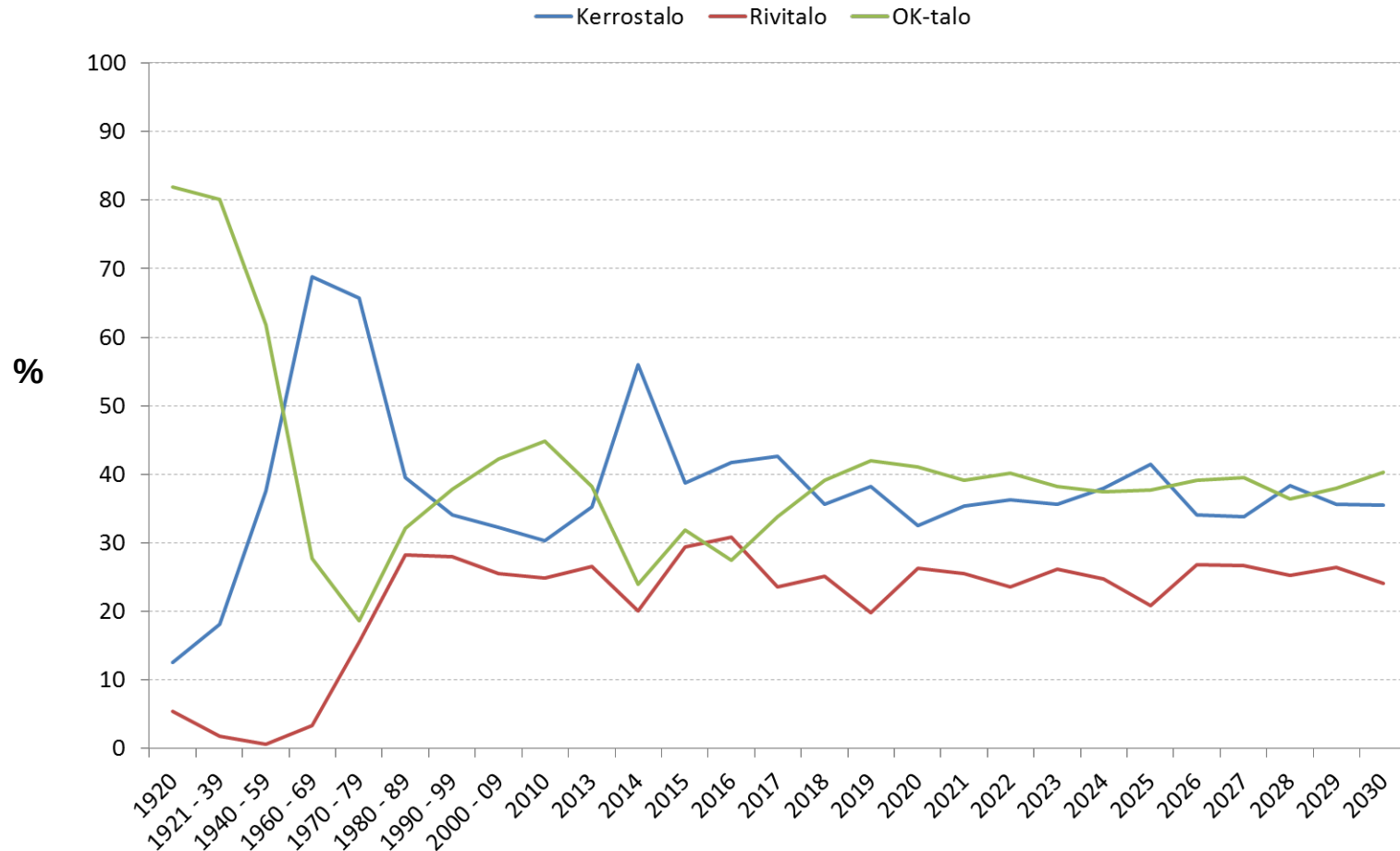
1. Kartoitetaan Horizon2020 rahoitusvaihtoehtoja kestävän elämäntavan näkökulmasta yhdessä elinkeinoyhtiön ja alueen yritysten kanssa.

Liikkuminen

1. Kanta-Hämeenlinnan linja-autoliikenteen linjastorakenteen uudistaminen vuonna 2017 (tarvittavat selvitykset ja suunnitelmat tehdään).

3.1 Asuntotuotanto talotyypeittäin Hämeenlinnassa 1920-2030

Lähde: Tilastokeskus, Asuntotuotantoennuste Hämeenlinna - Lähteenmäki

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

3.2 Asumisen laatutekijät Hämeenlinnassa

- Hämeenlinnan asumisen laadullisia tavoitteita kirjattiin vuonna 2007 valmistuneeseen Hämeenlinna – Asumiskaupunki -raporttiin. Asumiskaupunkihankkeen kokonaistavoitteena oli kestävän kehityksen mukaisen kaupunkirakenteen luominen siten, että samalla edistetään kaupungin kilpailukykyisyyttä ja luodaan edellytykset hyvän asuinympäristön syntymiselle.
- Kaupungin kilpailukyvyn säilyttämisen kannalta on tärkeää, että vanhojen korkealuokkaisten asuntoalueiden vaalimisen lisäksi kaupunkiin rakennetaan tasaisesti houkuttelevia, vetovoimaa vahvistavia uudiskohteita. Asuntotuotannon tarjontaa tulee monipuolistaa ja asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia lisätä.
- Tuotannon tulisi aiempaa paremmin pystyä toteuttamaan ekologisia periaatteita ja myös vastata niitä toiveita, joista asumisen ja arjen unelmat koostuvat. Tavoitteeksi on nostettu kiinnostava, elävä, valtakunnallisesti (osittain jopa kansainvälisesti) ainutlaatuinen elinympäristö.
- Asumiskaupunkihanke toteutettiin ennen vuoden 2009 kuntaliitoksia, mutta hankkeessa nostetut teemat ovat ajankohtaisia edelleen.
- **Hämeenlinnan tunnistettavia vetovoimatekijöitä asumisen näkökulmasta ovat:**
 - Historiallinen perintö (esim. linna, esihistorialliset löydöt, ruutukaavakeskusta,...)
 - Hyvä saavutettavuus (raide- ja kumipyöräliikenteen pääväylät)
 - Korkealuokkainen luonnonympäristö (rikas maisemarakenne, lyhyet etäisyydet, Kansallinen kaupunkipuisto)
 - Erilaiset sosiologiset tekijät (esim. liikunta- ja harrastusmahdollisuudet, monipuolinen elinkeinoelämä, omaleimaiset asuinalueet,...)

Lähde: Hämeenlinna asumiskaupunki 2007

3.3 Kerrostaloasuminen

- Keskustassa rakennuskanta on kokonaisuudessaan keskimääräistä vanhempaa ja kerrostalovaltaista ja täten asunnot keskimääräistä pienempiä, samoin asutokunnat ovat yleensä pieniä yhden tai kahden asunnon asutokuntia.
Keskustan uusiin kerrostaloihin muuttaa nykyisin pääosin iäkkäämpää väestöä.
- Keskustan asutokanta ja asujaimisto tulee olla monipuolista. Keskusta-alueella tulee olla tarjolla myös nykyistä suurempia asuntoja. Asuntojen hallintamuotojen tulee olla monimuotoisia. Tulisi pyrkiä eri hintaisten asuntojen tarjontaan myös keskusta-alueella.
- Kaupungin kasvun myötä on syytä osoittaa keskustan tuntumasta aikaisempaa korkeampia tonttitehokkuuksia. Keskustan lähialueille osoitettu asuinrakentaminen on joko kerrostalorakentamista tai tiivistä pientalorakentamista.
- Kaikkialla kaupungissa on syytä huolehtia kaupunkirakenteen monipuolisuudesta, yksipuolisia asuntoalueita on vältettävä.

3.4 Pientaloasuminen

- Pientaloasuminen painottuu kantakaupungin reunavyöhykkeelle ja kaupunginosakeskuksiin.
- Keskustan tuntumassa kannustetaan omakotialueiden täydennysrakentamiseen kaupunkikuvaa turmelematta.
- Kaupunkirakenteen tiivistyessä turvataan silti riittävän laajat ja laadukkaat viheralueet, jotka muodostavat yhtenäisen verkoston ja jotka voivat samalla toimia osana ekologista verkostoa.
- Keskustan tuntumassa omakotitontit ovat pieniä, selvästi alle 1000 m², kanta-kaupungin laidoilla n. 1000 m², muualla kaupunginosakeskuksissa n. 1300 m².
- Keskustan tuntumassa uudisalueilla pientalorakentamisessa pyritään lähelle kerrostaloasumisen tehokkuutta

3.5 Kuntakeskukset

- Entiset kuntakeskukset ja Hauhon Eteläinen ovat selkeitä keskuksia, joissa on monet elämisen peruspalvelut ja perusinfrastruktuuri olemassa.
- Maakäytön suunnittelussa lähtökohtana on tarjota asumisen ja yritystoiminnan mahdollisuuksia kaikista kaupunginosakeskuksista kysynnän mukaan.
- Kaupunginosakeskukset ovat perinteikkäitä kirkonkyliä ja asumisen paikkoja, joissa kaupungin tulee tarjota jatkossakin asemakaavatontteja tai rakennuspaikkoja. Olemassa olevaa ja jo rakennettua infrastruktuuria kannattaa hyödyntää ja Hämeenlinnan eri alueilta on syytä tarjota asumismahdollisuuksia.
- Tonttikysyntä on osin hiljaista, siksi tarjota tulee sovittaa kysyntään.

3.6 Vapaa-ajan asutus

- Suurella osalla Hämeenlinnan ranta-alueista on rakentamista ohjaava kaava, joko rantayleiskaava tai ranta-asemakaava.
- Asutus ranta-alueilla on pääosin vapaa-ajanasutusta. Vapaa-ajan rakennuspaikkoja Hämeenlinnassa on noin 8000.
- Rannat on suunniteltu ja rakennettu vapaa-ajan käyttöä varten, ei vakituista asumista varten.
- Hallitsematon vakituinen asutus rannoilla hajauttaisi yhdyskuntarakennetta.

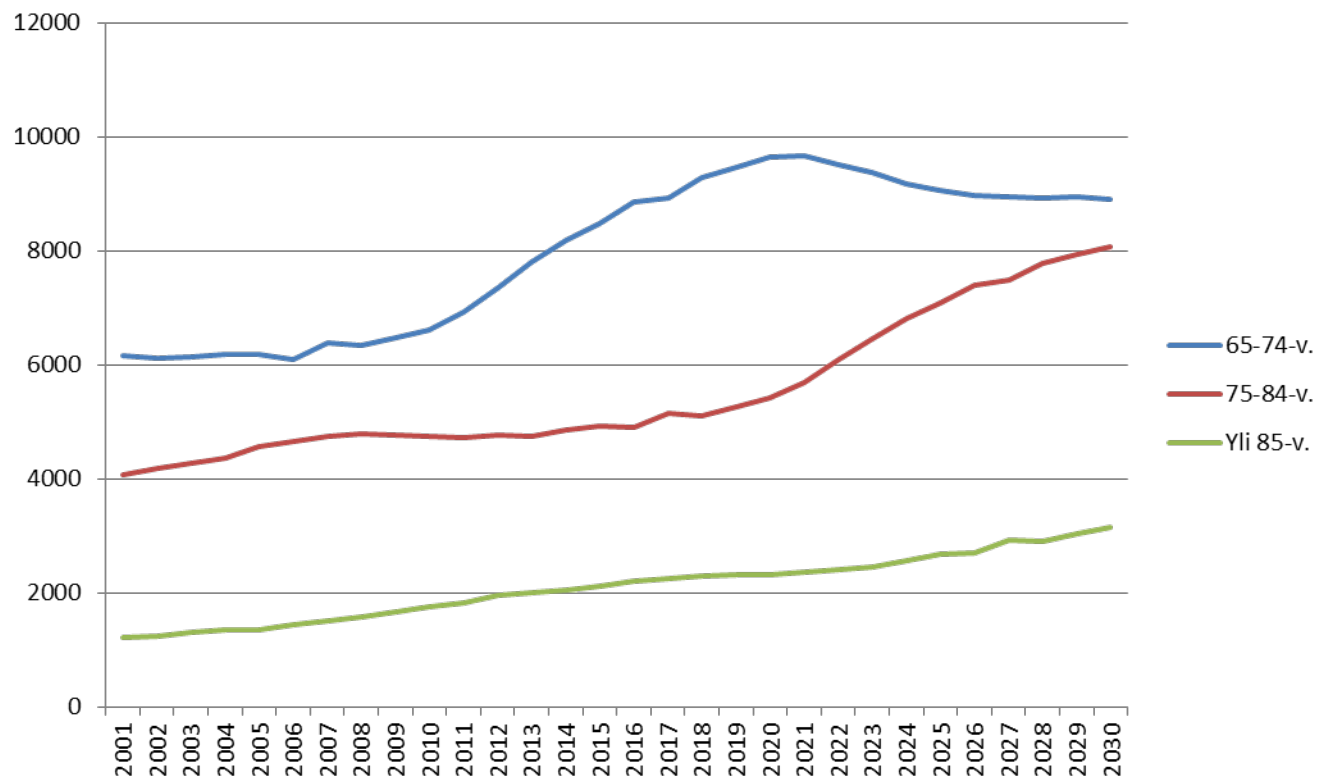

3.7 Erityisryhmien asuminen

- Hämeenlinnassa, kuten myös koko maan asuntopoliittisissa linjauksissa erityistä tukea tarvitsevien väestöryhmien asumistilannetta tulee jatkossa helpottaa ja taata eheiden asuinalueiden kehittäminen.
- Erityisryhmillä voidaan tarkoittaa:
 - Ikääntyneitä yli 75-vuotiaita, jotka tarvitsevat erityisasumisen palveluita
 - Vammaisia
 - Päihdeongelmaisia
 - Asunnottomia
 - Mielenterveyskuntoutujia
 - Maahanmuuttajia
 - Nuoria ja opiskelijoita
- Ryhmät tarvitsevat usein pieniä vuokra-asuntoja.

3.7.1 Hämeenlinnan eläkeikäiset v.2001-2030

Lähde: Seppo Laakso

3.7.2 Ikääntyneet ja asuminen (1/2)

- Ikääntyneiden tulisi voida asua kotonaan mahdollisimman pitkään. Uudessa laatusuosituksessa on määriteltä tavoite, jonka mukaan 91-92 % yli 75-vuotiaista asuu kotona tai kodinomaisessa asuinpaikassa.
- Laitoshoitoa järjestetään vain niissä tapauksissa, jos siihen on lääketieteelliset perusteet tai se on muuten perusteltua iäkkään henkilön arvokkaan elämän tai turvallisuuden kannalta.
- Ikäihmisten ympärivuorokautisen hoivan asumisen ympäristöt ovat kohentuneet merkittävästi viimeisten vuosien aikana. Yksityiset toimijat ovat rakennuttaneet uusia tehostetun palveluasumisen yksiköitä, jotka vastaavat tämän päivän asumisen tarpeisiin ja soveltuvat myös muistisairaille. Uusia yksiköitä on rakennettu vuoden jälkeen 8 kpl ja niissä on yhteensä 257 asuntoa.
- Nykyinen ympärivuorokautisten hoivapaikkojen määrä noin 750 arvioidaan riittävän vuoteen 2020 saakka, vaikka ikääntyneiden määrä kasvaa. Laatusuosituksen mukaan vuoteen 2020 mennessä Hämeenlinnassa tarvitaan n. 700 ympärivuorokautista hoivapaikkaa/asuntoa.

3.7.2 Ikääntyneet ja asuminen (2/2)

- **Lammille ja littalaan** rakennetaan uudella konseptilla ikäihmisten **toimintakykyä ylläpitäviä asuinympäristöjä** (hyvinvointikeskuksia/palvelualueita), joissa arkipalvelut ovat mahdollisimman lähellä enintään rollaattorimatkan päässä asunnosta.
- Palvelutarpeen lisääntyessä asukkaat saavat tarvitsemansa palvelut kotiinsa eikä asukkaan tarvitse muuttaa Hyvinvointikeskuksen yhteiset tilat ovat kuntalaisten olohuoneita, joissa eri toimijat voivat kokoontua ja järjestää toimintaa.
- Tavoitteena on osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen. Hyvinvointikeskukset ovat tuleva asumisen malli ikääntyville myös muualla Hämeenlinnassa. Konseptia kehitetään aina kunkin asuinalueen ja asukkaiden tarpeiden mukaisesti.
- Asumisoikeus (ASO) tarjoaa vaihtoehdon asunnon omistamiselle ja vuokraamiselle. Maksamalla asumisoikeusmaksuna 15 % hankintahinnasta, ja sen jälkeen kuukausittain kohtuullista käyttövastiketta, saa oikeuden hallita asuntoa.

3.7.3 Ikäihmisten palvelurakennemuutoksen edellytykset

- Erilaisia **esteettämiä asumisen vaihtoehtoja**.
- Houkuttelevia vuokra-asuntoja, omistusasuntoja, osaomistusasuntoja ja muita asumisen rahoitusvaihtoja. Keskeistä on asumisen tarpeiden muutosten ennakoiminen riittävän ajoissa ja näihin tarpeisiin varautuminen.
- Ikä itsessään ei ole ratkaiseva tekijä, henkilön yksilölliset tarpeet ja elämäntilanne vaikuttavat sopivaan ratkaisuun.
- Kaavoituksella ja yhdyskuntasuunnittelulla edistetään ikääntyneiden toimintakykyä ylläpitävien asuinympäristöjen toteutumista sekä eri väestöryhmien ja palvelujen integroitumista.

3.7.4 Vammaiset

- Erilaisten asumispalvelujen piirissä on tällä hetkellä (2013) 210 hämeenlinnalaista. Valtioneuvoston periaatepäätöksen tavoitteena on, että kukaan ei asu vuoden 2020 jälkeen enää laitoksessa. Hämeenlinnassa tämä toteutui jo vuonna 2012. Eri hallinnonalojen yhteistyö ja yksilöllisen palvelujen kehittäminen sekä vammaisten henkilöiden ihmis- ja perusoikeudet ovat myös keskeisiä periaatteita
- Varsinaisia asumispalveluyksiköitä ei enää tarvita siinä määrin kun niitä on tähän asti rakennettu. Suurin osa henkilöistä voi asua normaaliasunnoissa räätälöityjen apujen turvin. Nykypäivän vammaiset henkilöt eivät myöskään halua muuttaa asumisyksiköihin, vaan haluavat oman asunnon. Vammaisten henkilöiden ulottuvilla tulee olla hyvät palvelut ja kulkuyhteydet.
- Erityisryhmien asumista ei tule sijoittaa vain joihinkin osiin kaupunkia, vaan asuntoja tulee olla kaupungin eri alueilla. Hämeenlinnan kaupungin ei tule hyväksyä alueelleen erityisasumisen keskittymiä. Samassa yksikössä ei tule olla monia asiakasryhmiä.
- Ehdoton maksimi mm. asumisyksikön koolle on 15 asuntoa. Pääperiaatteena tulee kuitenkin olla normaali asunto normaalissa asuntokannassa

3.7.5 Päihdeongelmaiset (1/2)

- Vakava päihdeongelma ja toimintakyvyn lasku lisäävät syrjäytymisen ja asunnottomuuden riskiä. Olemassa olevia palveluja tulee kehittää sellaiseksi, että tilanteen ajautuminen asunnottomuuden ja häätöjen asteelle voidaan jo ennalta ehkäistä. Tämä edellyttää riittävää kotiin vietävää tukea (kotipalvelu, kotisairaanhoido, sosiaalinen isännöinti, A-klinikkasäätiön, järjestöjen ja seurakunnan tarjoama tuki). Tällä hetkellä A-klinikkasäätiön asumispalvelut ja Hämeen Sininauha ry tukevat konkreettisesti päihdeongelmaisten asumista eri tavoin.
- Hämeenlinnassa on yksi päihdeongelmaisten 25 -paikkainen kuntouttava palveluasumisyksikkö (Sotkan asumispalvelukeskus) ja 10 -paikkainen Sotkankoti. Päihdeongelmaisille asunnottomille tarkoitettuja asuntoja, joissa on eritasoista asumisen tukea, on yhteensä n. 26.
- Yksi keskeinen tavoite asumisen tuella on vuokratästäien syntymisen ehkäiseminen. Erityistapauksissa voidaan käyttää myös välivuokrausmenettelyä tukemaan henkilön mahdollisuuksia asua normaalissa asumisen muodossa.

3.7.5 Päihdeongelmaiset (2/2)

- Päihdeongelmaisia asuu Linnan tilapalveluiden omistamissa Toivontien vuokra-asunnoissa ja tukiasunnoissa. Toivontien asuntojen tilalle tulisi saada korvaavaa asumista, koska kiinteistöt ovat vanhoja puutaloja ja niihin liittyy myös paloturvallisuusriski. Tällä hetkellä Toivontien asunnoissa asuu 18 henkilöä. Toivontien asukkaiden häiriökäyttäytymistä on pyritty estämään ja lisäämään turvallisuutta kiinteistön ulkopuolelle asennetuilla valvontakameroilla. Työryhmä valmistelee esityksen Toivontien korvaavasta asumisesta vuonna 2014.
- Päihdedementiaa sairastavat on hajasijoitettu ikäihmisten palveluasumisyksiköihin. Heille tarvitaan ympärivuorokautinen palveluasumisyksikkö, jossa on päihdedementian hoitoon perehtynyt henkilöstö. Päihde- ja muiden moniongelmaisten asumisen tukeminen edellyttää hyvää yhteistyötä eri toimijoiden, kuten kunnan sosiaali- ja terveystoimen, A-klinikkasäätiön, vuokranantajien, järjestöjen ja muiden alalla toimivien kanssa.
- Hämeenlinnassa toimii asumisen tukiryhmä, jonka tavoitteena on järjestää jokaiselle ”vaikeasta asutettavalle” asumisen ratkaisu. Asiakkaina ovat mm päihdekuntoutujat, asunnottomat, mielenterveyskuntoutujat, vankilasta vapautuvat ja kaksoisdiagnoosin omaavat. Hämeenlinnan Asunnot Oy:n palveluksessa on asumisneuvoja.

3.7.6 Asunnottomat

- Monet yhteiskunnalliset muutokset sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutoiminnan siirtyminen entistä enemmän avohuollon suuntaan (eri asiakasryhmien laitoshoidon purkamiset) näkyvät lisääntyvinä ongelmina ja haasteellisena asiakaspalvelutyönä sekä sosiaalsektorilla että kiinteistöjen ylläpidossa ja isännöinnissä.
- Asunnottomuuden kuva on muuttunut keski-ikäisten päihdeongelmaisten miesten ongelmasta naisten, nuorten ja maahanmuuttajien ongelmaksi. Tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asuvien määrää ei pystytä täysin arvioimaan. Hämeenlinnassa on asunnottomien määrä ollut vuosittain noin 50.
- Yhä isompi tarve on tullut lyhytaikaiseen kriisiasumiseen. Kriisiasumista tarvitaan tilanteissa, joissa henkilö on joko asunnoton tai hänen asumisensa ei voi jatkua ennallaan. Esimerkkejä tilanteista, joissa tarvitaan kriisiasumista, ovat häätö, vankilasta vapautuminen, kotiutuminen psykiatrisesta sairaalasta vailla asuntoa, päihteiden käytön hallitsemattomuus, ero, psyykkisen tilan äkillinen heikkeneminen tai muu vaikea perhetilanne (perheväkivaltaa pakeneminen). Hämeen Sininauha ry on pystynyt sijoittamaan henkilöitä lyhytaikaiseen kriisiasumiseen.

3.7.7 Mielenterveyskuntoutujat (1/2)

- Valtioneuvoston asuntopoliittisen toimenpideohjelma 2012 – 2015, työryhmän ehdotus on, että ”Mielenterveyskuntoutujien ja päihdeongelmaisten asumista kehitetään osana pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmää sekä osana kansallista mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa 2009 -2015. Tuetaan mielenterveys-kuntoutujien asumishankkeiden käynnistymistä sekä uudisrakentamis- ja peruskorjaushankkeita”.
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) kuuluu ympäristöministeriön hallinnon alaan ja vastaa keskeisesti valtion asuntopolitiikan toimeenpanosta. ARA myöntää asumiseen ja rakentamiseen liittyviä avustuksia, tukia ja takauksia sekä ohjaa ja valvoo ARA-asuntokannan käyttöä. Hämeenlinnan kaupunki on antanut puoltavia lausuntoja yksityisten palveluntuottajien tekemiin ARA:n erityisryhmien asumisen investointi- ja korkotukihakemuksiin.
- Kanta-Hämeen keskussairaalan psykiatrisesta laitoshoidosta kotiutuvien asumista ja palveluja koordinoi Henkisen hyvinvoinnin palveluiden sosiaaliohjaaja, jotta kuntoutuja ei joudu epätarkoituksenmukaiseen asumisratkaisuun tai jää ilman asuntoa.
- Hämeenlinnassa mielenterveyskuntoutujien tuki- ja palveluasuminen järjestetään lähes kokonaan ostopalveluna yksityisiltä palveluntuottajilta ja Hämeenlinnan kaupungin konserniin kuuluvalta Hämeenlinnan Erityisasuntosäätiöltä. Palveluasumista ostetaan yhteensä noin kahdeksalta palveluntuottajalta. Palveluasumisessa on vuosittain 127 -140 mielenterveyskuntoutujaa. Mielenterveyskuntoutujien palvelukokonaisuudet ovat jaettu kolmeen ryhmään asumismuodon ja kuntoutujan tuen tarpeen perusteella: tuettu asuminen (tukiasuminen), kuntouttava palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen.

3.7.7 Mielenterveyskuntoutujat (2/2)

- Mielenterveyskuntoutujien isoimmat asumispalveluyksiköt sijaitsevat Lammilla ja Hämeenlinnassa (Loimalahti, Katuma, Sairionranta). Uudet asumispalveluyksiköt on pyritty sijoittamaan lähelle palveluja ja julkisia liikenneyhteyksiä. Mielenterveyskuntoutujien palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen paikkoja on hämeenlinnalaisille riittävästi ja tilat alkavat vastata laadultaan Valviran laatukriteereitä. Mielenterveyskuntoutujien itsenäistä asumista ei tällä hetkellä tueta teknologisia ratkaisulla (esimerkiksi lääkehoito, ryhmätoiminnot).
- Mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut kilpailutetaan toisen kerran vuonna 2014. Hämeenlinnassa on palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen paikkoja riittävästi, mutta tavallisia pieniä asuntoja tarvitaan lisää. Tuettua asumista on kehitetty Hämeenlinnan erityisasuntosäätiön kanssa ns. psykiatrisena kotikuntoutuksena.
- Erityisasuntosäätiö tukee asunnottomuutta ja portaittaisen kuntoutumisen etenemistä ostamallaan kiinteistöllä (Parolantie 30). Mielenterveyskuntoutujien asumisen tukea kehitetään ns. psykiatrisella kotikuntoutuksella. Mielenterveyskuntoutujien asumisen järjestämisen painopistettä siirretään yhä enemmän keveämmin tuettuun tavallisen asumisen suuntaan.
- Hämi ry:n Hämeen klubitale on valmistelemassa sosiaali- ja terveyshuollon asiakkaille asunto-ohjelmaa. Hämeen klubitale antaa vertaistukea jäsenilleen ja tarjoaa matalan kynnyksen kohtaamispaikan. Kokemusasiantuntijat otetaan mukaan asumista tukevien palveluiden kehittämiseen.

3.7.8 Maahanmuuttajat

- Suomeen ja Hämeenlinnaan muutetaan usein avioliiton, työn tai opiskelun kautta. Laki kotoutumisen edistämisestä antaa kunnalle yleis- ja yhteensovittamisvastuun maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä sekä sen suunnittelusta ja seurannassa. Tällä hetkellä noin 40 % maahanmuuton kokonaismuuttovoitosta kohdentuu suoraan Helsingin seudulle. Uusimmat väestöennusteet kertovat maahanmuuton jatkuvan vilkkaana (Vilkama & Vaattovaara & Dhalmann 2013)
- Hämeenlinna on vastaanottanut humanitaarisesti pakolaisia yli 20 vuotta. Hämeenlinnan kaupunki on Monikulttuurisuusohjelmassaan 2012-2015 todennut , että humanitaarisesti vastaanotetut muuttajat asuvat pääasiallisesti Katumalla ja Nummella. Humanitaarisesti vastaanotettujen pakolaisten ensivaiheen asuminen järjestetään yhteiskunnan tukitoimien avulla, jolloin vastaanottava kunta järjestää asiakkaalleen ensimmäisen asunnon.
- Suomen erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että yksityisen henkilöt omistavat noin kaksi kolmasosaa yksityisistä vuokra-asunnoista (Vaattovaara). Viime vuosina asuntoja on pystytty hankkimaan yksityisiltä vuokranantajilta sekä myös Y-säätiön avustuksella. Hämeenlinnan vuokra-asuntokannan vapautumiseen on vaikuttanut myös opettajakorkeakoulun lähtö, jolloin keskustasta, Ojoisilta, Hätilästä ja Asemanseudulta on vapautunut pienehköjä vuokra-asuntoja. Turvapaikkaprosessin kautta tulleet yksittäiset pakolaiset ovat itse vuokranneet asuntoja.
- Monet nykypäivän maahanmuuttajista ovat koulutettuja ja kielitaitoisia verrattuna aikaisempiin maahanmuuttajasukupolviin. Heidän on mahdollista vaalia omaa kulttuuriaan ja vireää sosiaalista verkostoaan riippumatta asuinpaikastaan (Dhalmann 2011).

3.7.9 Nuoret

- Hämeenlinnan Seudun Nuorisoasunnot ry (NUAS) parantaa nuorten asuinoloja.
- Raha-automaattiyhdistys tukee toimintaa.
- NUAS yhteistyössä Hämeen Kiinteistö- ja Nuorisopalvelut Oy:n kanssa:
 - rakennuttaa ja vuokraa nuorisoasuntoja
 - toimii edunvalvojana asumiskysymyksissä
- Nuorisoasunnot on tarkoitettu 18-29-vuotiaille työssä käyville tai työelämää hakeutuville nuorille.
- Asunnot suunnitellaan vastaamaan nuorten tarpeita niin kooltaan, pohjaratkaisuiltaan, varustelultaan kuin sijainniltaan. Tavoitteena on tarjota kohtuuhintaista ja viihtyisää asumista sekä mahdollisuuksia mielekkääseen asukastoimintaa.

Lähde: Hämeenlinnan Seudun Nuorisoasunnot ry

3.7.10 Opiskelijat

- Hämeen ammattikorkeakoulun ympärille syntyvä korkeakoulukeskus muodostaa jatkossa valtakunnallisesti merkittävän koulutusta tarjoavan kokonaisuuden. Tähän liittyen **Hämeen ammattikorkeakoulu on keskittämässä Hämeenlinnan toimintojaan voimakkaasti Visamäkeen.**
- **Monipuolisen opiskelija-asumisen tarjoaminen** on yksi keskeinen muoto vahvistaa korkeakoulukeskuksen vetovoimaa Hämeenlinnassa. Opiskelija-asumisessa tulee huomioida **asuntojen sijainti kohtuullisen etäisyyden päässä korkeakoulukeskuksesta.** Lisäksi kaupallisten ja julkisten palveluiden, esim. päivähoidon, läheisyys on tärkeää.
- **Opiskelijat ovat heterogeeninen ryhmä** (ikä, perhesuhteet, elämäntilanne, opiskelumuoto). **Yhdistävänä tekijänä on opiskelu,** joka on luonteeltaan määräaikaista.
- Toivottavaa olisi, että opintonsa päättäneet työllistyvät ja jäävät jatkossakin Hämeenlinnaan, jolloin opiskelija-asuminen voi osaltaan olla muodostamassa siltaa paikkakunnalle sijoittumiseen.

4. LIITTEET - MUUTTOLIIKE JA ALUEPROFILOINTI

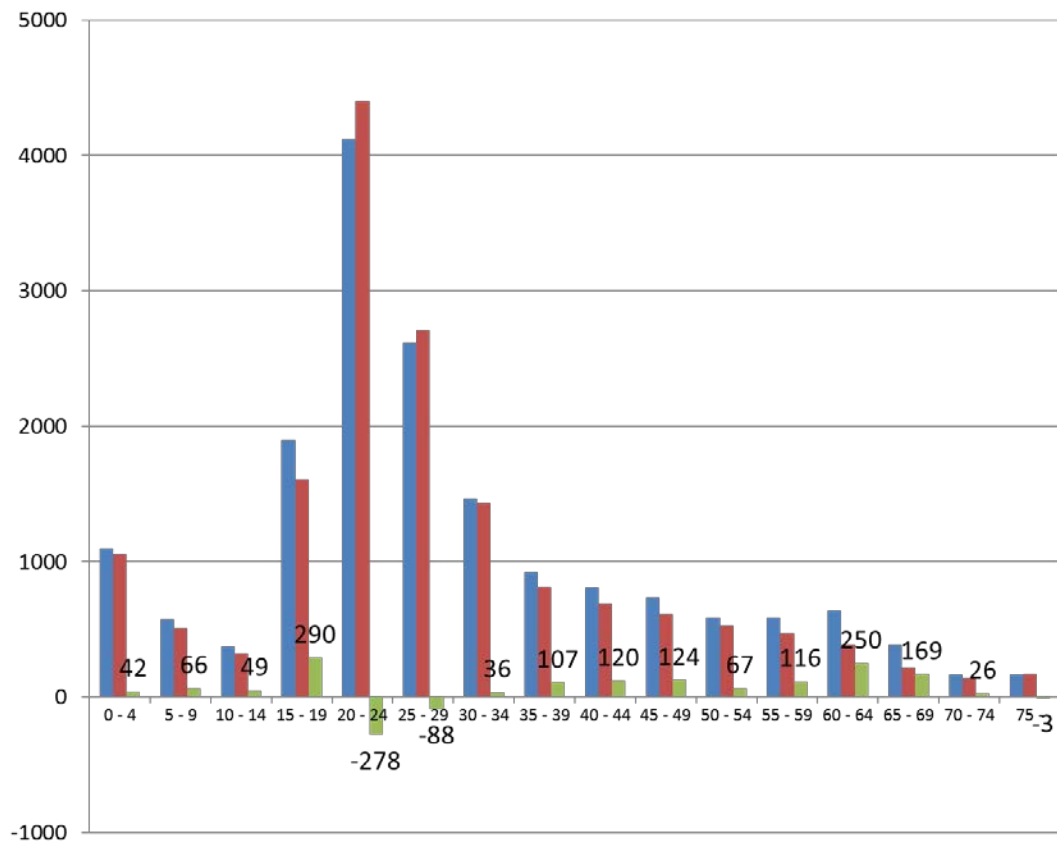

Muuttoliike Hämeenlinnassa (2009-2014)

- Asuminen Hämeenlinnassa keskittyy kantakaupunkiin ja keskustaan sekä kyläkeskuksiin.
- **Sisäinen muutto tapahtuu pääosin lähelle edellistä asuntoa.** Hyväksi koetulta asuinalueelta ei muuteta toisaalle.
- Kyläkeskukset ovat kasvaneet ja kyläkeskusten ympäröivät alueet ovat kärsineet muuttotappiota. Kyläkeskusten (Hauho, Lammi, Renko, Iittala) välinen muuttoliike on vähäistä.
- Kantakaupunki ja keskusta kasvavat ulkoisen muuttoliikkeen kautta. Vuodesta 2009 eniten ulkoista muuttoa on syntynyt Helsingistä Hämeenlinnaan. Ulkoista muuttoliikettä tapahtuu lähinnä Helsinki-Hämeenlinna-Tampere akselilla.

Hämeenlinnan nettomuutto ikäryhmittäin, yhteensä v. 2009-2013

Vuositarastelu 2009-2013

Vuosi	Alle 15v	15 - 29	Yli 30v	Miehet	Naiset	Yht.
2009	65	132	210	224	183	407
2010	49	52	214	175	140	315
2011	18	-49	279	113	135	248
2012	5	-186	178	32	-35	-3
2013	20	-25	131	64	62	126
Kaikki	157	-76	1012	608	485	1093

Kuntien välisellä nettomuutolla tarkoitetaan kuntien tulomuuton ja lähtömuuton erotusta.

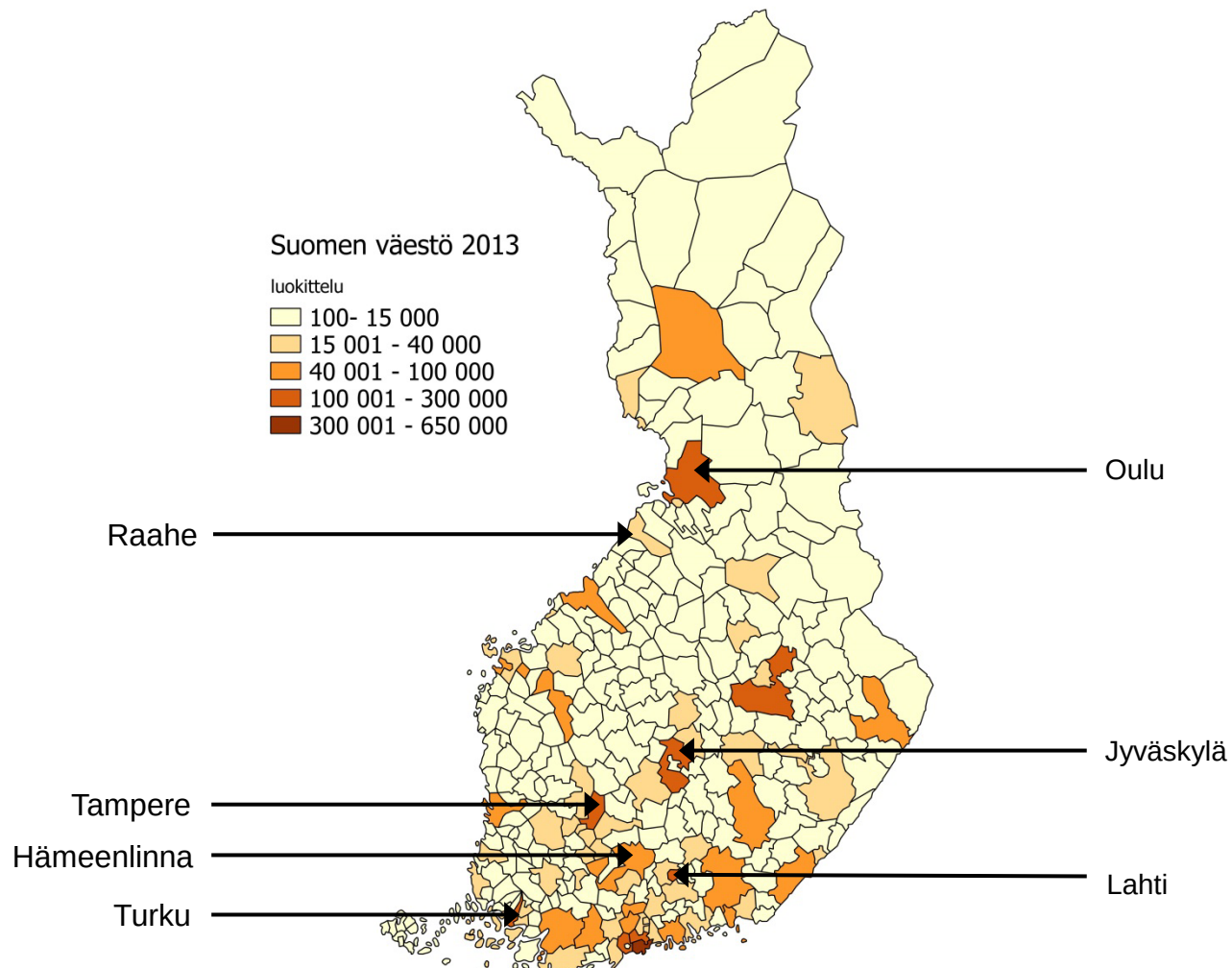
Hämeenlinnan nettomuutto ikäryhmittäin, yhteensä v. 2009-2013

Lähde: Tilastokeskus

Suunta	0 - 4	5 - 9	10 - 14	15 - 19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	60 - 64	65 - 69	70 - 74	75 -	Yht.
Tulo	1098	577	372	1897	4123	2618	1466	920	811	737	591	587	635	387	166	166	17151
Lähtö	1056	511	323	1607	4401	2706	1430	813	691	613	524	471	385	218	140	169	16058
Netto	42	66	49	290	-278	-88	36	107	120	124	67	116	250	169	26	-3	1093

Väestö 2013

Lähde: Tilastokeskus

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Hämeenlinnan nettomuutto 2009-2012

Hämeenlinna tulleet muuttajat – lähteneet muuttajat

Nettomuutto 2009 - 2012

luokittelu

-458 - -400

-400 - -30

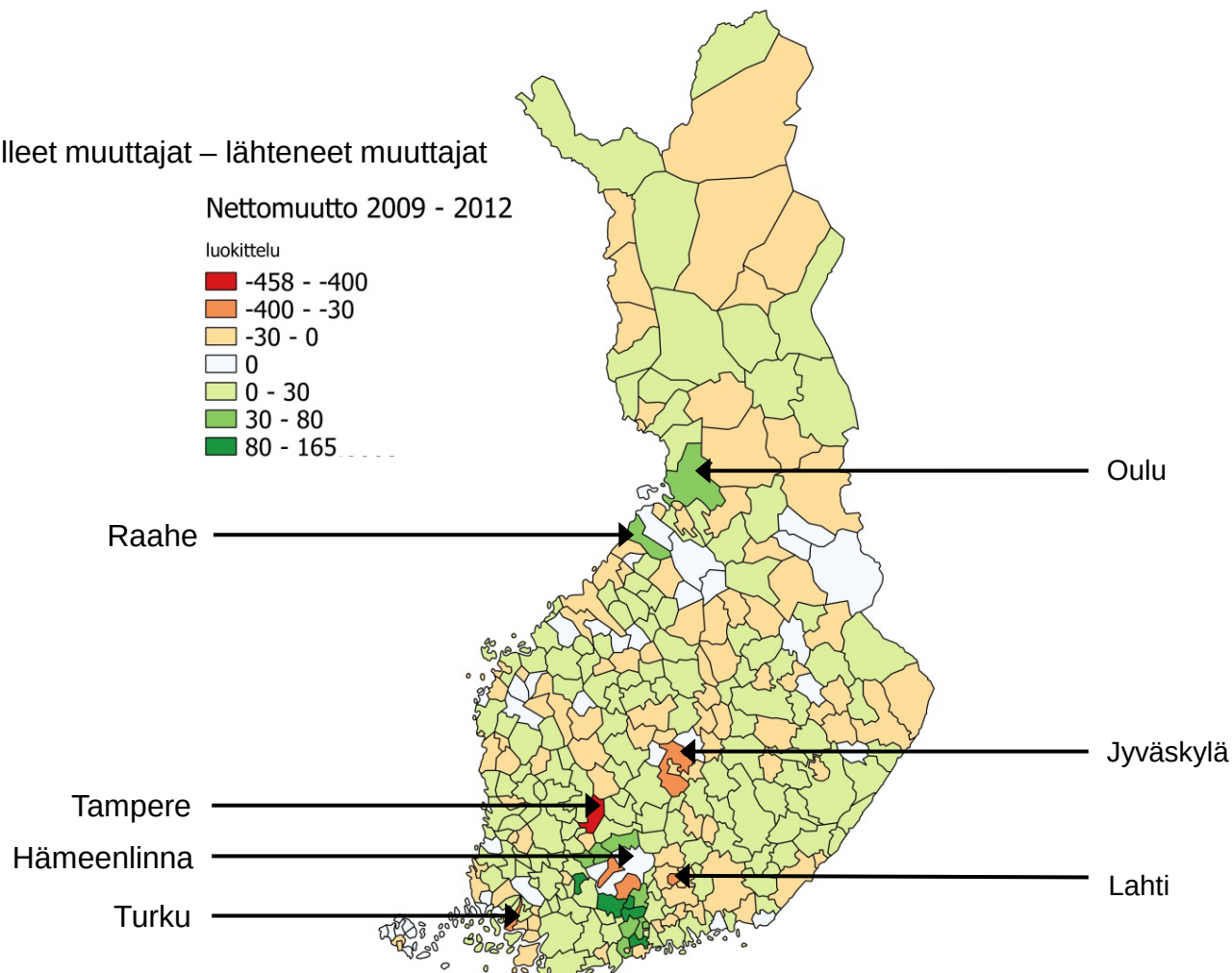
-30 - 0

0

0 - 30

30 - 80

80 - 165

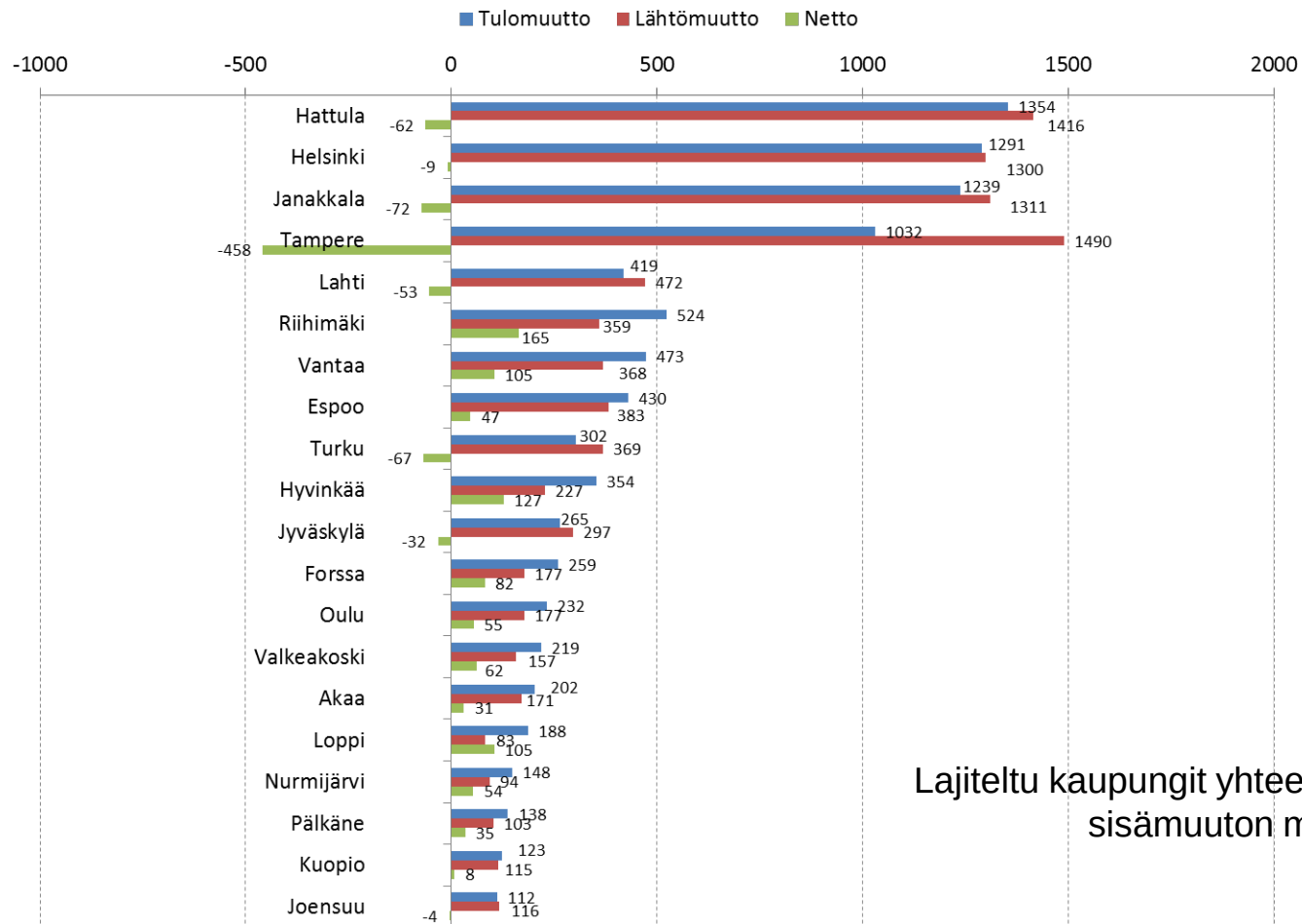

Lähde: Tilastokeskus

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Hämeenlinnan ulkoinen muutto 2009-2012

Lajiteltu kaupungit yhteenlasketun ulko- ja sisämuuton mukaan

Lähde: Tilastokeskus

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

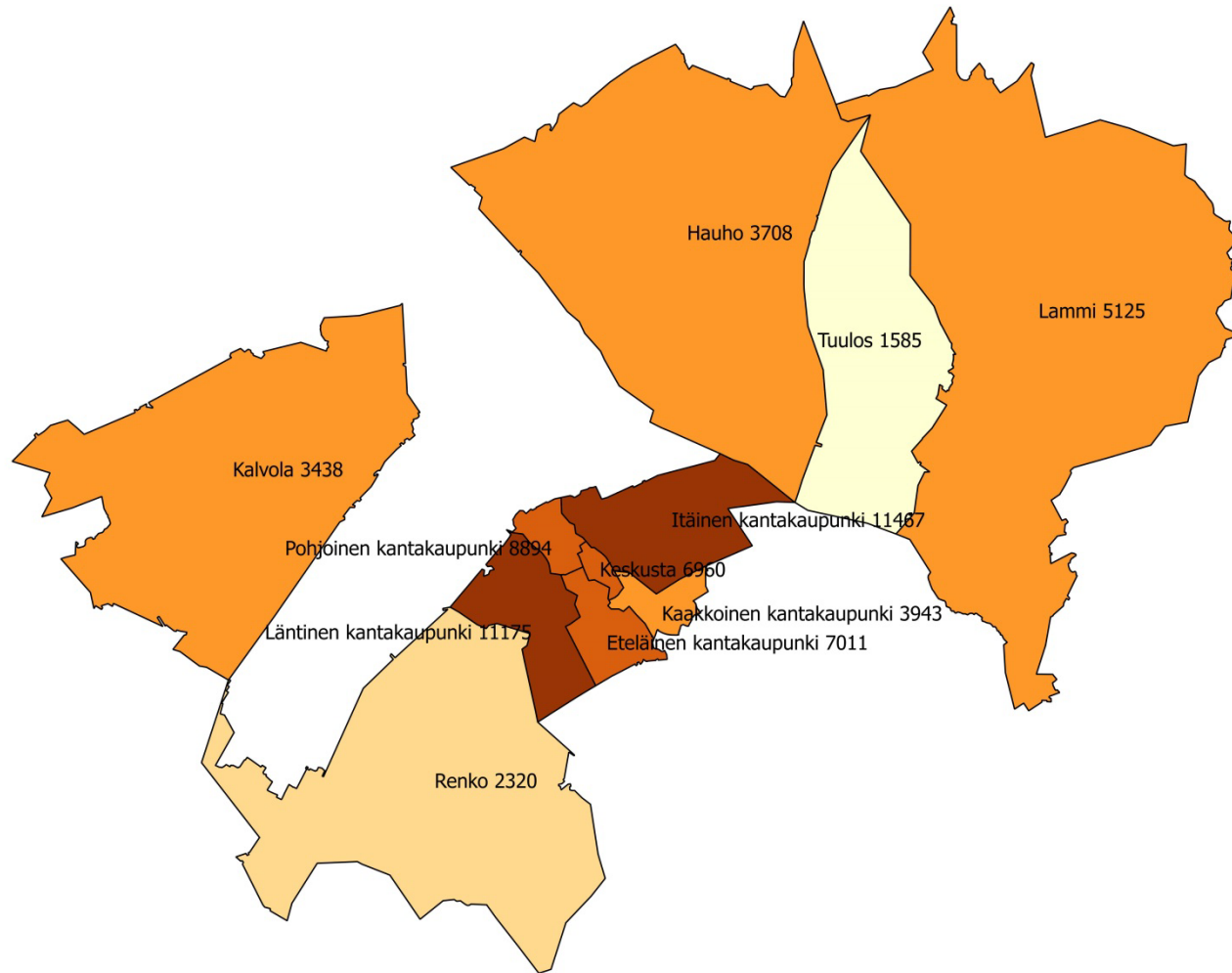
Hämeenlinna tarvitsee eri osiinsa erilaisen maankäytön kehittämisstrategian

- Hämeenlinnassa on hahmotettavissa seuraavat erilaiset maankäyttötyypit:
 - ruutukaavakeskusta
 - keskustan laajenemisaalueet (Asemanseutu, Eteläranta, Vanajanranta, Vanaja-Kantola)
 - olemassa olevan kaupunkirakenteen sisässä olevat muutos- ja täydennysrakentamisaalueet (Kauriala, Kirstula, Ahvenistonrinne, 10-tien toimitila-alueet)
 - kantakaupungin laajenemisaalueet (pientaloalueet, Moreeni)
 - kantakaupungin lievealueen maaseutu
 - entiset kuntakeskukset tai taajamat (kaupunginosakeskukset)
 - elinvoimaiset kylät ja helposti saavutettava maaseutu
 - vapaa-ajanasutus vesistöjen äärellä
 - harvaanasuttu maaseutu

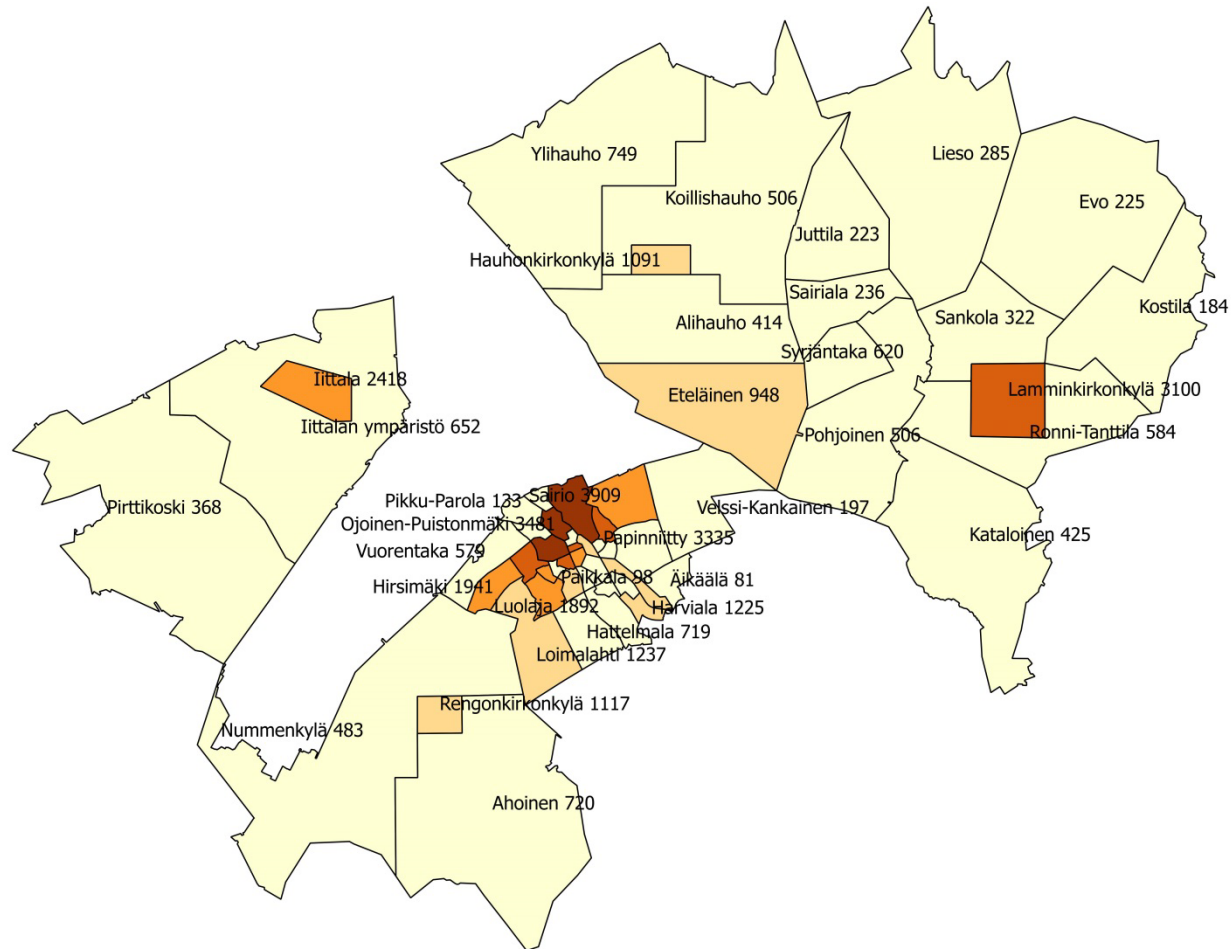
Lähde: Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelujen toiminnan strategiset linjaukset 2012 - Hämeenlinna

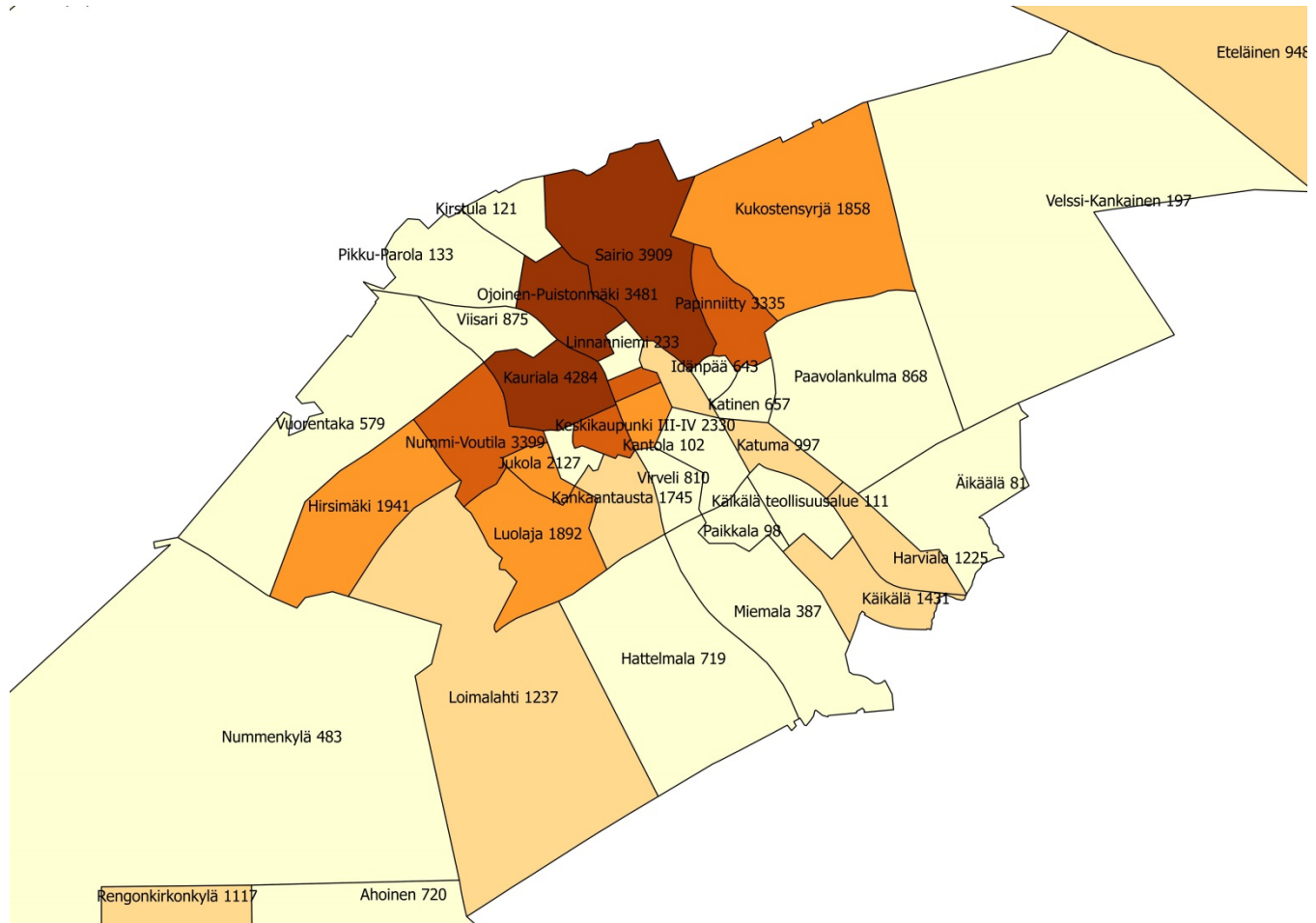
Väestömäärät tilastoalueittain

Väestömäärät pienalueittain

Väestömäärät kantakaupunki

Keskustaan ja kantakaupunkiin ulkopuolelta muuttaneet (2009- 7.4.2014) syntymämaan ja kunnan mukaan

N-määrä tilastoalueille 109001-109006, keskusta ja kantakaupunki

Syntymämaa	N-määrä
Suomi (Eurooppa)	9627
Ei syntymämaa tietoa	64
Puola (Eurooppa)	48
Viro (Eurooppa)	48
Somalia (Afrikka)	45
Irak (Aasia)	42
Thaimaa (Aasia)	35
Ruotsi (Eurooppa)	30
Kongon demokraattinen tasavalta (Afrikka)	24
Iran (Aasia)	22
Turkki (Aasia)	21
Afganistan (Aasia)	19
Venäjä (Aasia)	19
Nepal (Aasia)	18
Kiina (Aasia)	16
Latvia (Eurooppa)	16
Ghana (Afrikka)	13
Yhdysvallat (Pohjois-Amerikka)	13
Sri Lanka (Aasia)	12

Kunta	N-Määrä
Helsinki (HHT-akseli)	955
Hattula (HHT-akseli)	926
Janakkala (HHT-akseli)	835
Tampere (HHT-akseli)	733
Riihimäki (HHT-akseli)	351
Espoo	338
Ei lähtökuntatunnusta	337
Vantaa (HHT-akseli)	331
Lahti	229
Turku	217
Hyvinkää (HHT-akseli)	210
Jyväskylä	198
Forssa	171
Oulu	144
Valkeakoski (HHT-akseli)	140
Kuopio	129
Järvenpää (HHT-akseli)	97
Nurmijärvi (HHT-akseli)	95
Loppi (HHT-akseli)	91

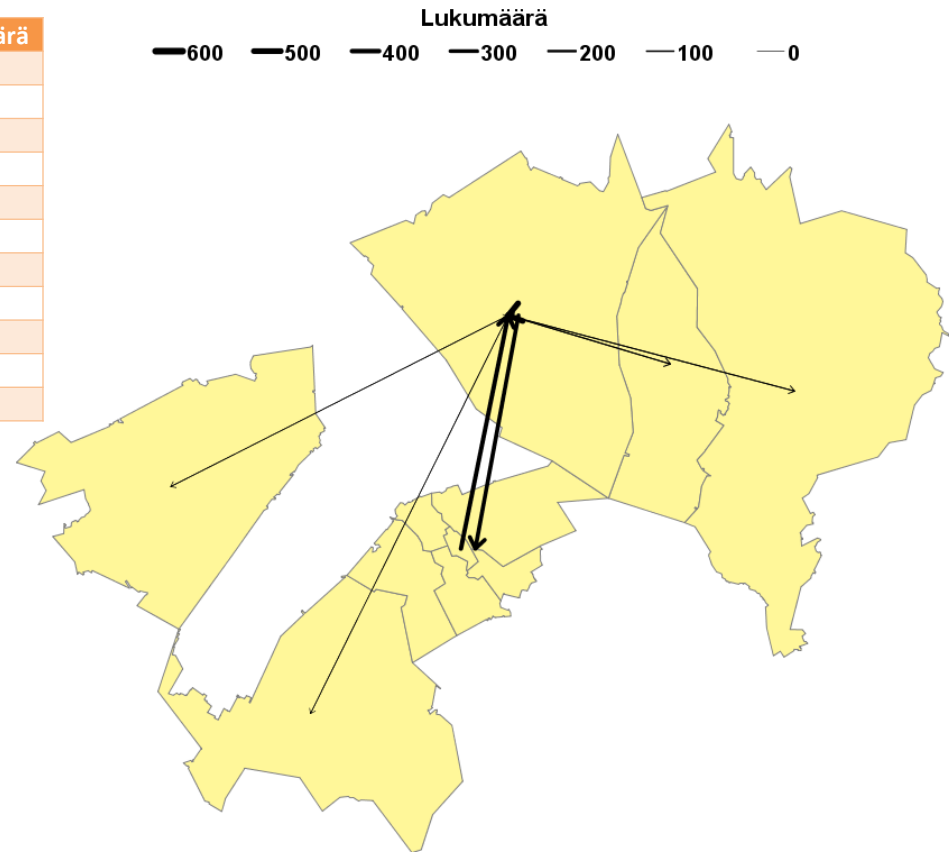
Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Muuttojen lukumäärä tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Hauho

Lähtö	Tulo	Ikäkeskiarvo	Lukumäärä
Hauho	Hauho	41	517
Kantakaupunki ja keskusta	Hauho	48	369
Hauho	Kantakaupunki ja keskusta	36	337
Hauho	Tuulos	33	50
Tuulos	Hauho	40	44
Hauho	Lammi	49	41
Lammi	Hauho	36	37
Hauho	Kalvola	48	9
Renko	Hauho	34	7
Kalvola	Hauho	35	6
Hauho	Renko	21	2

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Asumisen vahvuudet ja heikkoudet – Hauho (Ylihauho, Koillishauho, Hauhon kirkonkylä, Alihauho, Eteläinen)

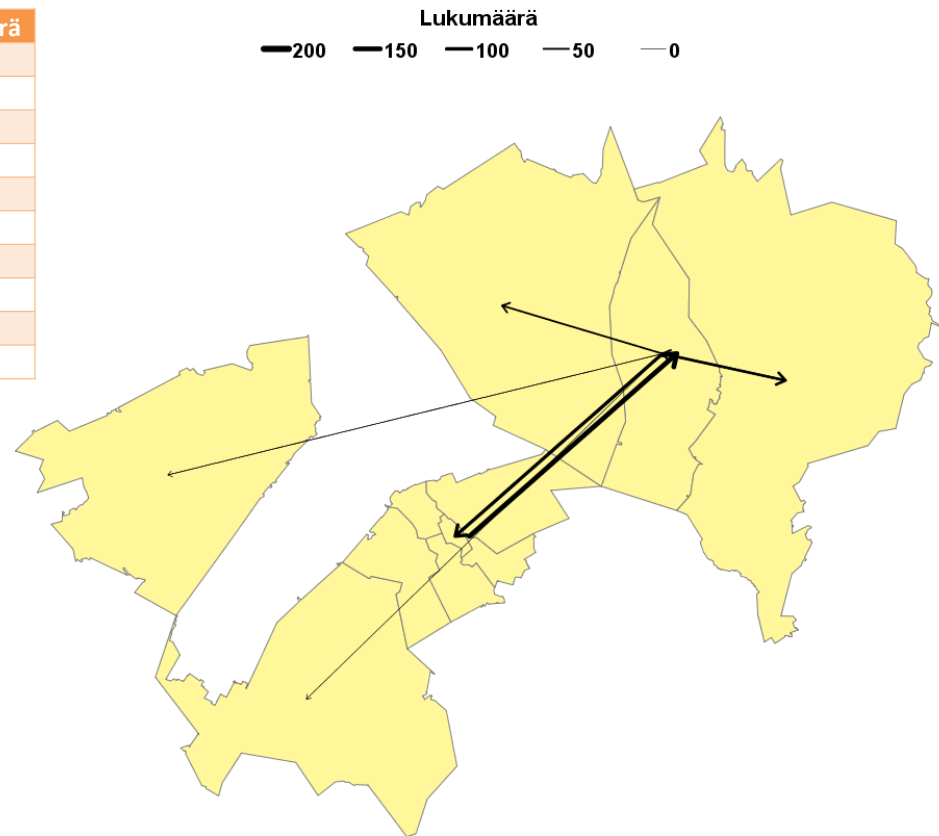
	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Luonnonläheinen ja rauhallinen • Asumisväljyys • Toimivat palvelut • Eloisa kylä, kulttuuri	Heikkoudet • Palvelut kaukana • Heikko julkinen liikenne
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Kyläkeskusten täydennysrakentaminen • Alueen parempi markkinointi	Uhat • Väestön ikääntyminen • Palveluiden heikentyminen

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Tuulos

Lähtö	Tulo	Ikäkeskiarvo	Lukumäärä
Tuulos	Tuulos	35	211
Kantakaupunki ja keskusta	Tuulos	30	153
Tuulos	Kantakaupunki ja keskusta	47	101
Tuulos	Lammi	34	74
Lammi	Tuulos	42	52
Hauho	Tuulos	33	50
Tuulos	Hauho	40	44
Kalvola	Tuulos		1
Tuulos	Kalvola	49	1
Tuulos	Renko	29	1

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Asumisen vahvuudet ja heikkoudet – Tuulos (Juttila, Sairiala, Syrjäntaka, Pohjoinen)

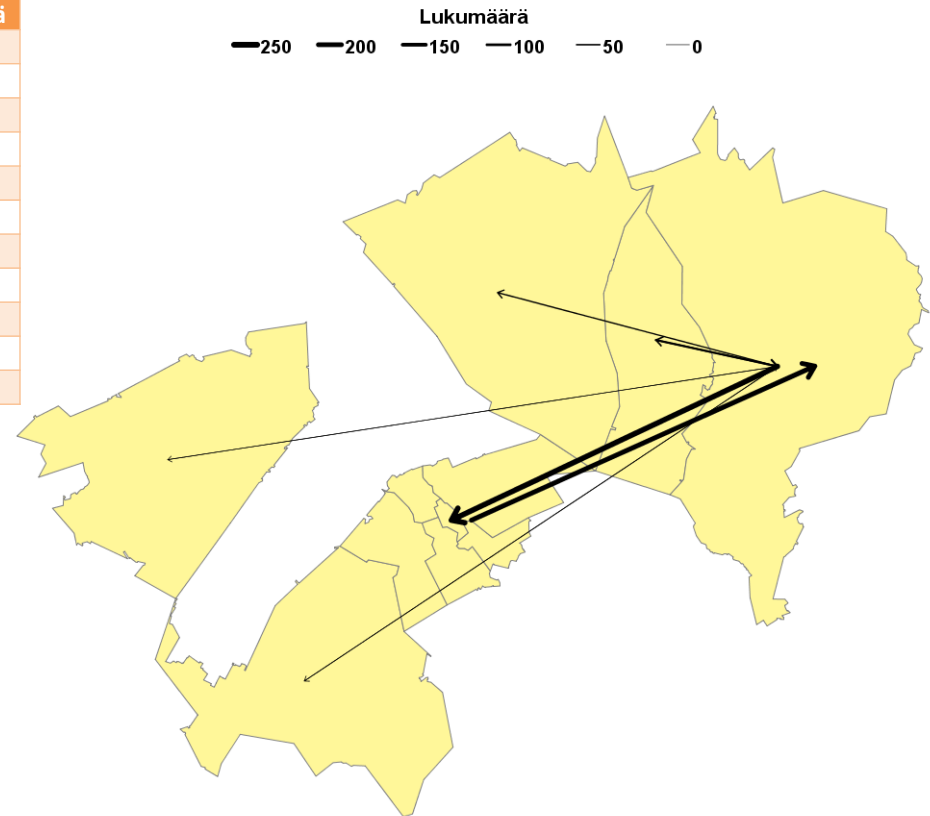
	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Luonto ja rauhallisuus • Hyvä sijainti	Heikkoudet • Julkinen liikenne • Palvelut kaukana
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Monipalvelupiste • Yhteistyö eri tahojen kanssa	Uhat • Väestön ikääntyminen

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Lammi

Lähtö	Tulo	Ikäkeskiarvo	Lukumäärä
Lammi	Lammi	36	1165
Lammi	Kantakaupunki ja keskusta	42	233
Kantakaupunki ja keskusta	Lammi	46	205
Tuulos	Lammi	34	74
Lammi	Tuulos	42	52
Hauho	Lammi	49	41
Lammi	Hauho	36	37
Lammi	Renko	19	9
Lammi	Kalvola	19	5
Renko	Lammi	54	4
Kalvola	Lammi	43	1

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

**Asumisen vahvuudet ja heikkoudet –
Lammi (Lieso, Evo, Sankola, Kostila, Lammin kirkonkylä, Ronni-Tanttila,
Kataloinen)**

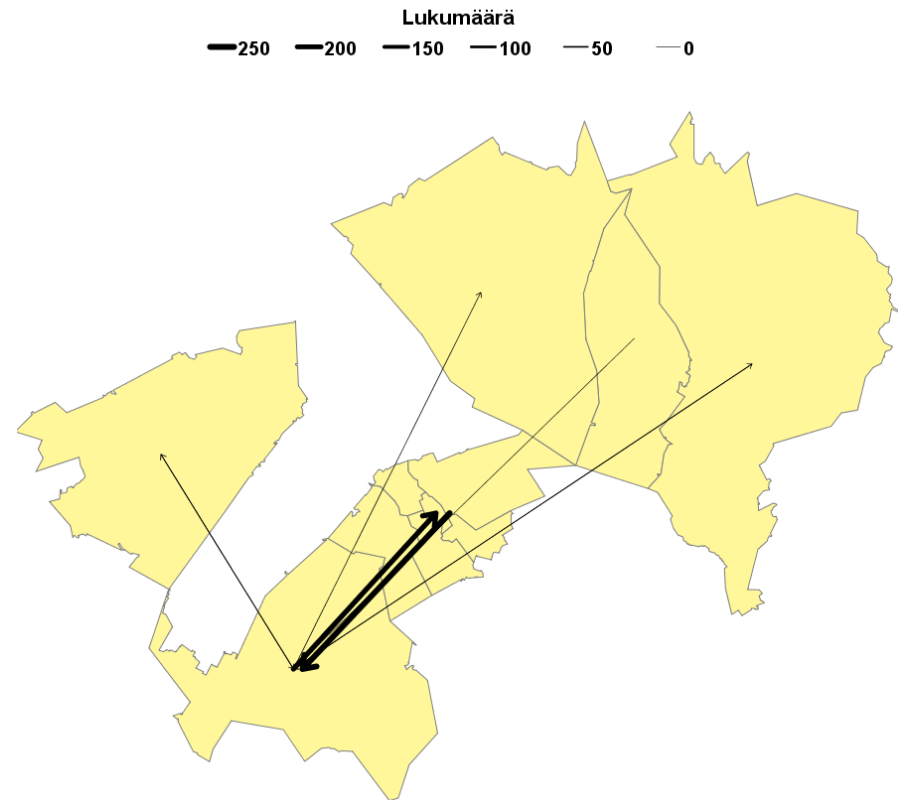
	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Palvelut • Työpaikkoja	Heikkoudet • Liikenneyhteydet • Tiestön kunto
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Aktiivinen yhteisö • Kehittymiskykyinen alue	Uhat • Palvelut ja asukkaat katoavat • Keskittäminen

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Renko

Lähtö	Tulo	Ikäkeskiarvo	Lukumäärä
Kantakaupunki ja keskusta	Renko	42	241
Renko	Renko	37	221
Renko	Kantakaupunki ja keskusta	40	213
Renko	Kalvola	30	12
Lammi	Renko	19	9
Renko	Hauho	34	7
Kalvola	Renko	36	5
Renko	Lammi	54	4
Hauho	Renko	21	2
Tuulos	Renko	29	1

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Asumisen vahvuudet ja heikkoudet – Renko (Nummenkylä, Rengon kirkonkylä, Ahoinen)

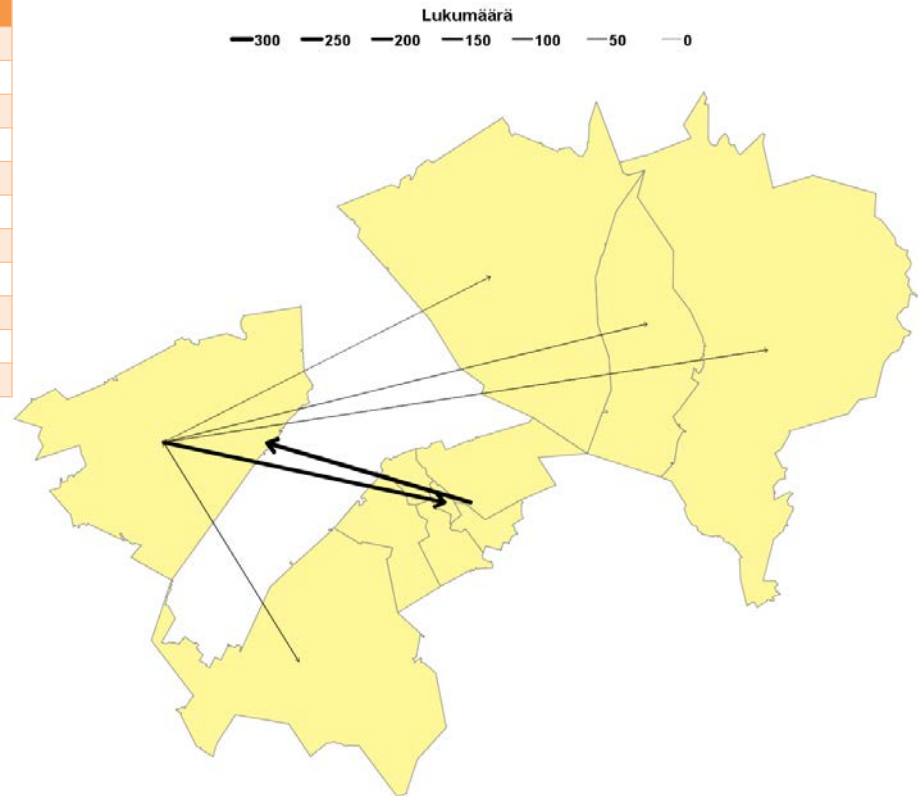
	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Riittävästi palveluita • Rauhallista • Asumisväljyys	Heikkoudet • Teiden kunto • Julkinen liikenne
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Tontteja lisää • Tiestön parantaminen	Uhat • Palveluiden heikkeneminen

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Kalvola

Lähtö	Tulo	Ikäkeskiarvo	Lukumäärä
Kalvola	Kalvola	32	679
Kantakaupunki ja keskusta	Kalvola	39	268
Kalvola	Kantakaupunki ja keskusta	39	244
Renko	Kalvola	30	12
Hauho	Kalvola	48	9
Kalvola	Hauho	35	6
Kalvola	Renko	36	5
Lammi	Kalvola	19	5
Kalvola	Lammi	43	1
Kalvola	Tuulos		1
Tuulos	Kalvola	49	1

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Asumisen vahvuudet ja heikkoudet – Kalvola (littala, littalan ympäristö, Pirttikoski)

	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Peruspalvelut • Rautatie • Rauhallinen	Heikkoudet • Julkisen liikenteen vähyys • Teiden kunnossapito
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Julkisen liikenteen kehittäminen • Lisää tontteja • Palveluiden kehittäminen	Uhat • Poismuutto ja palveluiden kuihtuminen • Huoli poliisin ja ambulanssin ehtimisestä paikalle.

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Asumisen vahvuudet ja heikkoudet – Kyläkeskukset (Renko, Iittala, Hauho, Lammi, Tuulos) yhteenveto

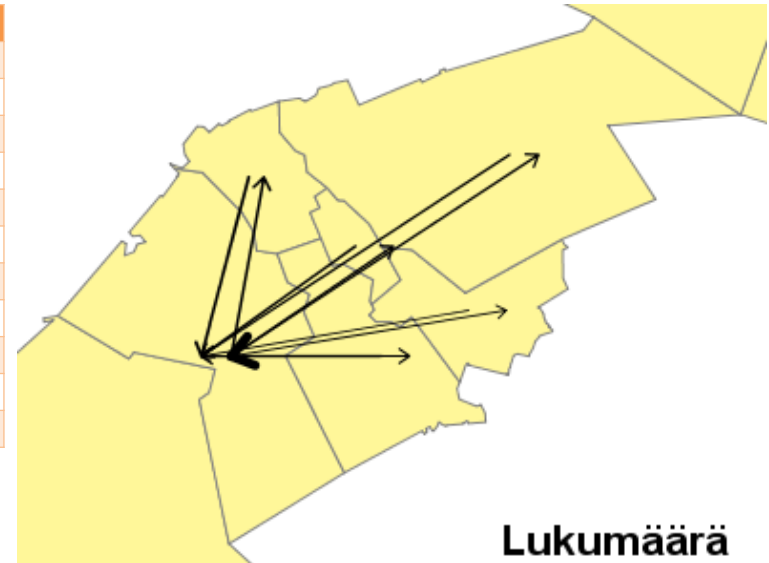
	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Toimivat palvelut • Rauhallisuus • Luonnonläheisyys	Heikkoudet • Julkinen liikenne • Teiden kunto
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Lisärakentaminen • Tonttitarjonnan lisääminen • Palveluiden kehittäminen	Uhat • Väestön ikääntyminen ja poismuutto • Palveluiden heikkeneminen

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

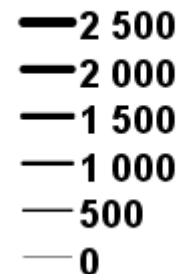

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Läntinen kantakaupunki

Lähtö	Tulo	Keskiarvoikä	Lukumäärä
Läntinen kantakaupunki	Läntinen kantakaupunki	30	2460
Pohjoinen kantakaupunki	Läntinen kantakaupunki	34	649
Läntinen kantakaupunki	Pohjoinen kantakaupunki	34	546
Keskusta	Läntinen kantakaupunki	34	478
Eteläinen kantakaupunki	Läntinen kantakaupunki	33	429
Itäinen kantakaupunki	Läntinen kantakaupunki	34	413
Läntinen kantakaupunki	Keskusta	38	410
Läntinen kantakaupunki	Itäinen kantakaupunki	33	408
Läntinen kantakaupunki	Eteläinen kantakaupunki	34	334
Läntinen kantakaupunki	Kaakkoinen kantakaupunki	30	233
Kaakkoinen kantakaupunki	Läntinen kantakaupunki	33	162

Lukumäärä

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Asumisen vahvuudet ja heikkoudet – Läntinen kantakaupunki 1 (Hirsimäki, Vuorentaka, Jukola)

	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Hyvät kulkuyhteydet • Palvelut lähellä • Rauhallinen ja luonnonläheinen	Heikkoudet • Rauhattomuus • Osittainen palveluiden puute • Liikennejärjestelyt: liian vähän julkista liikennettä ja liikaa päällystämättömiä teitä
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Väljän ja luonnonläheisen asumisen säilyttäminen • Alueen siisteyttä ja viihtyisyyttä voisi parantaa • Palveluiden kehittäminen edelleen	Uhat • Peruspalveluiden riittämättömyys kasvavalla alueella • Rauhattomuus alueella lisääntyy • Liikennejärjestelyt eivät kehity väkimmään tahdissa

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Asumisen vahvuudet ja heikkoudet – Läntinen kantakaupunki 2 (Loimalahti, Luolaja, Nummi-Voutila)

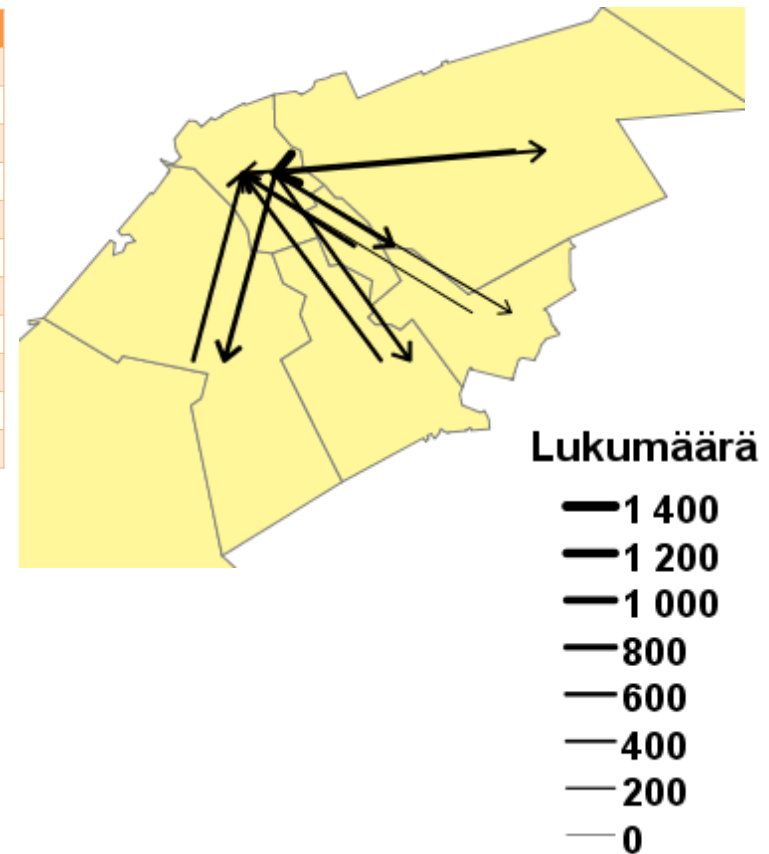
	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Hyvät palvelut • Liikenneyhteydet • Luonto- ja liikuntamahdollisuudet	Heikkoudet • Tiestön kapasiteetti ja hoito
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Lisärakentaminen • Lisää palveluita	Uhat • Kasvava liikenne • Tiestön kapasiteetti

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Pohjoinen kantakaupunki

Lähtö	Tulo	Keskiarvoikä	Lukumäärä
Pohjoinen kantakaupunki	Pohjoinen kantakaupunki	36	1280
Pohjoinen kantakaupunki	Läntinen kantakaupunki	34	649
Keskusta	Pohjoinen kantakaupunki	34	644
Pohjoinen kantakaupunki	Keskusta	38	573
Läntinen kantakaupunki	Pohjoinen kantakaupunki	34	546
Eteläinen kantakaupunki	Pohjoinen kantakaupunki	34	519
Pohjoinen kantakaupunki	Eteläinen kantakaupunki	35	505
Pohjoinen kantakaupunki	Itäinen kantakaupunki	36	427
Itäinen kantakaupunki	Pohjoinen kantakaupunki	33	427
Pohjoinen kantakaupunki	Kaakkoinen kantakaupunki	30	204
Kaakkoinen kantakaupunki	Pohjoinen kantakaupunki	33	168

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

**Asumisen vahvuudet ja heikkoudet –
Pohjoinen kantakaupunki (Kirstula, Pikku-Parola, Viisari, Ojoinen-Puistomäki,
Kauriala)**

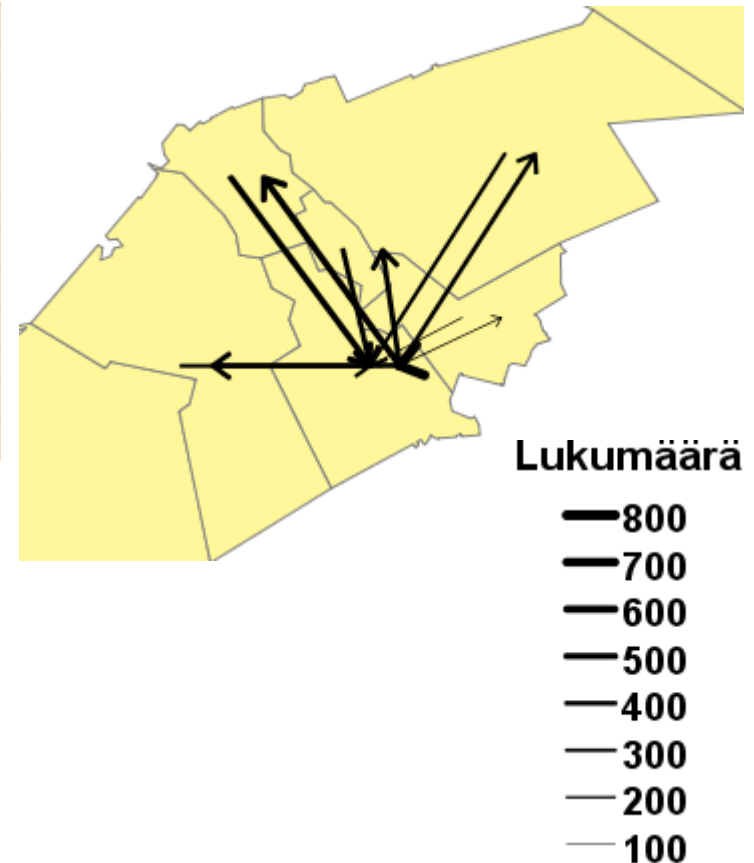
	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Liikuntamahdollisuudet • Toimivat terveystalvelut lähellä • Toimivat bussiyhteydet • Kohtuullisella etäisyydellä keskustasta	Heikkoudet • Huono julkinen liikenne • Moottoriradan melu • Katujen kunnossapito
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Aluetta voisi rakentaa lisää • Asukastoiminnan aktivoiminen • Kaupallisiin palveluihin kilpailua	Uhat • Palveluiden keskittyminen • Rauhattomuuden ja turvattomuuden lisääntyminen

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Eteläinen kantakaupunki

Lähtö	Tulo	Keskiarvoikä	Lukumäärä
Eteläinen kantakaupunki	Eteläinen kantakaupunki	34	791
Eteläinen kantakaupunki	Pohjoinen kantakaupunki	34	519
Pohjoinen kantakaupunki	Eteläinen kantakaupunki	35	505
Eteläinen kantakaupunki	Keskusta	36	438
Eteläinen kantakaupunki	Läntinen kantakaupunki	33	429
Keskusta	Eteläinen kantakaupunki	35	429
Eteläinen kantakaupunki	Itäinen kantakaupunki	34	366
Läntinen kantakaupunki	Eteläinen kantakaupunki	34	334
Itäinen kantakaupunki	Eteläinen kantakaupunki	33	324
Eteläinen kantakaupunki	Kaakkoinen kantakaupunki	31	132
Kaakkoinen kantakaupunki	Eteläinen kantakaupunki	32	130

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

**Asumisen vahvuudet ja heikkoudet –
Eteläinen kantakaupunki (Myllymäki, Nuppola, Kankaantausta, Virveli,
Hattelmala, Miemala)**

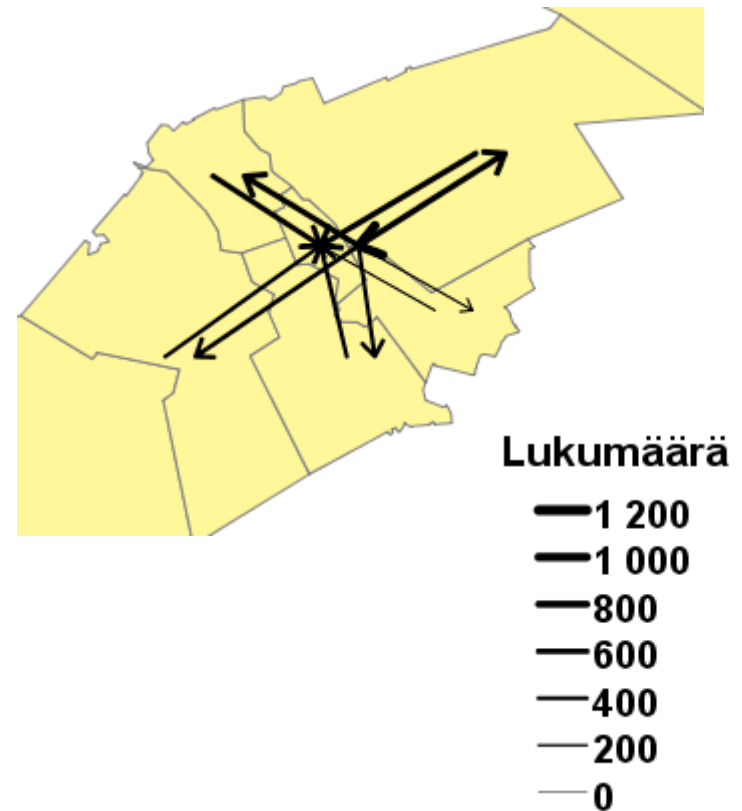
	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Lähellä keskustaa ja palveluita • Rauhallisuus ja luonnonläheisyys • Kylämäinen ja viihtyisä • Hyvä yhteishenki	Heikkoudet • Heikosti palveluita • Tiestön heikko kunto • Moottoritien aiheuttama melu • Julkinen liikenne heikko, poikittaisliikennettä ei ole
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Asuinalueen tiivistäminen • Kulkuyhteyksien parantaminen • Kaupallisten palveluiden kehittäminen	Uhat • Liiallinen tiivistäminen • Alueen ilmeen modernisoituminen

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Keskusta

Lähtö	Tulo	Keskiarvoikä	Lukumäärä
Keskusta	Keskusta	41	1107
Keskusta	Itäinen kantakaupunki	36	665
Keskusta	Pohjoinen kantakaupunki	34	644
Itäinen kantakaupunki	Keskusta	40	635
Pohjoinen kantakaupunki	Keskusta	38	573
Keskusta	Läntinen kantakaupunki	34	478
Eteläinen kantakaupunki	Keskusta	36	438
Keskusta	Eteläinen kantakaupunki	35	429
Läntinen kantakaupunki	Keskusta	38	410
Kaakkoinen kantakaupunki	Keskusta	40	161
Keskusta	Kaakkoinen kantakaupunki	30	153

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Asumisen vahvuudet ja heikkoudet – Ydinkeskusta (Linnanniemi, keskikaupunki, Asemanseutu, Kantola)

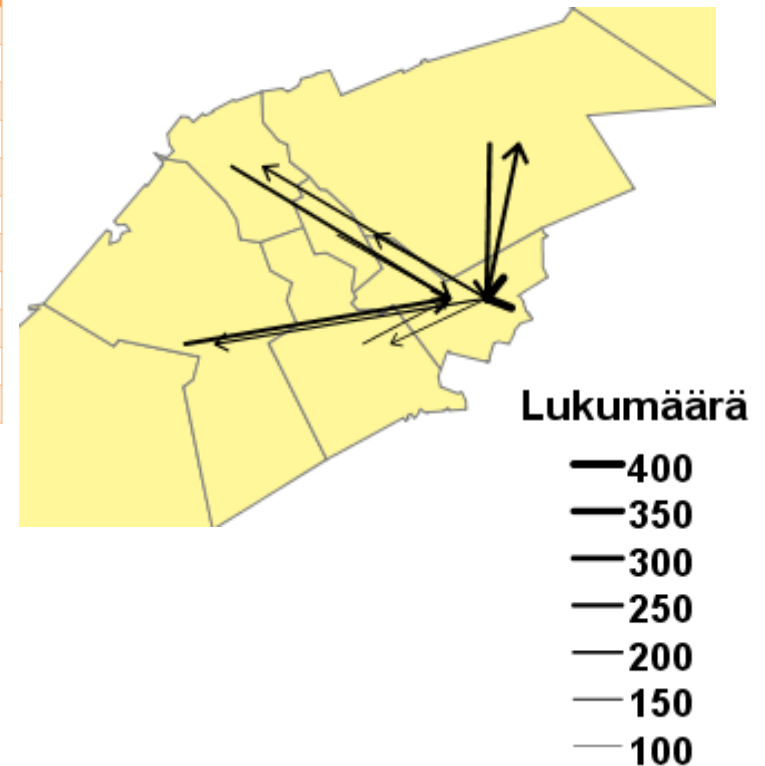
	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Monipuoliset palvelut lähellä: "ihmisen kokoinen asuntoalue" • Vesien läheisyys • Puistot ja viheralueet • Historia ja kulttuuri	Heikkoudet • Autoliikenne aiheuttaa paljon häiriötä: melu, saasteet, vie tilaa, asukaspysäköinti ongelmana • Keskustassa ryypätään, sotketaan ja melutaan
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Reskan kehittäminen: yöt rauhallisemmaksi, päiväaikaan lisää menoa, pyöräily kävelykadulla mietittävä uudestaan • Monipuolinen kehittäminen • Keskustan tiivistäminen • Parkkiongelmien ratkaisu	Uhat • Rauhattomuuden lisääntyminen • Isot rakennushankkeet • Liikenteen lisääntyminen keskustassa • Keskustan näivettyminen katteen myötä

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Kaakkoinen kantakaupunki

Lähtö	Tulo	Keskiarvoikä	Lukumäärä
Kaakkoinen kantakaupunki	Kaakkoinen kantakaupunki	30	390
Itäinen kantakaupunki	Kaakkoinen kantakaupunki	30	249
Kaakkoinen kantakaupunki	Itäinen kantakaupunki	31	239
Läntinen kantakaupunki	Kaakkoinen kantakaupunki	30	233
Pohjoinen kantakaupunki	Kaakkoinen kantakaupunki	30	204
Kaakkoinen kantakaupunki	Pohjoinen kantakaupunki	33	168
Kaakkoinen kantakaupunki	Läntinen kantakaupunki	33	162
Kaakkoinen kantakaupunki	Keskusta	40	161
Keskusta	Kaakkoinen kantakaupunki	30	153
Eteläinen kantakaupunki	Kaakkoinen kantakaupunki	31	132
Kaakkoinen kantakaupunki	Eteläinen kantakaupunki	32	130

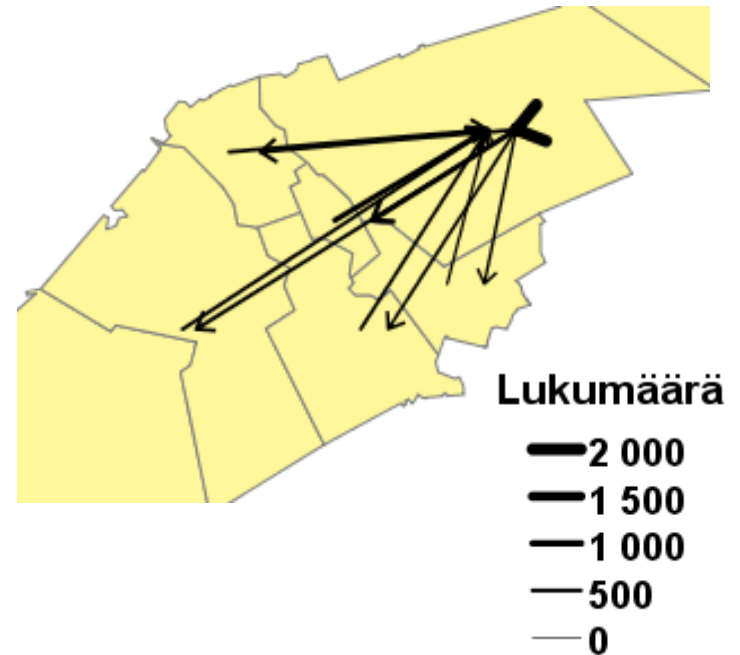
Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

Muuttoliike tilastoalueittain (2009- 7.4.2014) – Itäinen kantakaupunki

Lähtö	Tulo	Keskiarvoikä	Lukumäärä
Itäinen kantakaupunki	Itäinen kantakaupunki	33	1827
Keskusta	Itäinen kantakaupunki	36	665
Itäinen kantakaupunki	Keskusta	40	635
Pohjoinen kantakaupunki	Itäinen kantakaupunki	36	427
Itäinen kantakaupunki	Pohjoinen kantakaupunki	33	427
Itäinen kantakaupunki	Läntinen kantakaupunki	34	413
Läntinen kantakaupunki	Itäinen kantakaupunki	33	408
Eteläinen kantakaupunki	Itäinen kantakaupunki	34	366
Itäinen kantakaupunki	Eteläinen kantakaupunki	33	324
Itäinen kantakaupunki	Kaakkoinen kantakaupunki	30	249
Kaakkoinen kantakaupunki	Itäinen kantakaupunki	31	239

Lähde: Rakennusrekisteri Tekla

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
Hyvä arki asuu Hämeenlinnassa

**Asumisen vahvuudet ja heikkoudet –
Itäinen kantakaupunki 1 (Sairio, Papinniitty, Idänpää, Katinen, Siiri,
Harvoilanmäki, Ruununmylly)**

	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Luonto, puistot ja uimarannat lähellä, Aulanko • Keskusta ja palvelut lähellä • Rauhallisuus	Heikkoudet • Lähipalveluiden puute • Teiden kunnossapito • Junarata ja 10-tie aiheuttavat melua
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Joukkoliikenteen kehittäminen • Lähipalveluiden kehittäminen	Uhat • Väestön ikääntyminen • Teiden kunnossapito

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

**Asumisen vahvuudet ja heikkoudet –
Itäinen kantakaupunki 2 (Katuma, Käikälä, Paikkala, Harviala, Äikäälä)**

	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Hyvät liikenneyhteydet • Lähellä keskustaa • Rauhallinen ja luonnonläheinen	Heikkoudet • Kaupallisten palveluiden vähäisyys • Heikko julkinen liikenne • Ulkoilureittien vähyys
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Kilpailua kaupallisiin palveluihin • Mahdollisuus tiivistää aluetta	Uhat • Päiväkotia ja koulu uhkaavat jäädä pieneksi • Ikäihmistien palveluille olisi tarvetta

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Asumisen vahvuudet ja heikkoudet – Yhteenveto kantakaupungista

	Myönteiset	Kielteiset
Sisäiset	Vahvuudet • Palveluiden läheisyys ja laatu • Hyvät kulkuyhteydet • Rauhallisuus ja luonnonläheisyys • Keskustan läheisyys	Heikkoudet • Julkinen liikenne ja tiestön kunto • Liikenteen melu (valta- ja rautatie) ja rauhattomuus • Palveluiden puute
Ulkoiset	Mahdollisuudet • Julkisten ja kaupallisten palveluiden kehittäminen • Kulkuyhteyksien ja joukkoliikenteen parantaminen • Asuinalueen tiivistäminen	Uhat • Palveluiden heikkeneminen • Rauhattomuuden lisääntyminen

Lähde: Alueanalyysi 2014 – kuntalaiskysely (n=149)

Lähteet

- Häme-ohjelma 2014. http://hameenliitto.fi/sites/default/files/hame-ohjelma_lopullinen_28.11.2013_1.pdf
- Hämeenlinna asumiskaupunki. 2007. Hämeenlinnan kaupunki - kaavoitustoimisto
- Laakso, S. 2013. Hämeenlinnan väestöennusteet. Kaupunkitutkimus TA.
- Lähteenmäki, N. 2014. Hämeenlinna kaupunki
- Valtion ympäristöhallinto. 2013. Yleiskaavakaavamerkinnot ja -määräykset. Maankäyttö- ja rakennuslaki. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=5841&lan=fi>
- Ympäristöministeriö. 2012. VAT vaikuttavammaksi - Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden seurantaryhmän arvioita ja toimenpide-ehdotuksia. 13/2012.
- Ympäristöministeriö 2014. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Maankayton_suunnittelujarjestelma/Valtakunnalliset_alueidenkayttotavoitteet

